

EGYÜTTMŰKÖDÉS EGY FENNTARTHATÓ ÉS VERSENYKÉPES MAGYARORSZÁGÉRT



2024 | 2025

EGYÜTTMŰKÖDÉS EGY FENNTARTHATÓ ÉS VERSENYKÉPES MAGYARORSZÁGÉRT 2024-2025

Az Amerikai Kereskedelmi Kamara stratégiai szintű javaslatai
a gazdaság további fejlődése érdekében

BEVEZETÉS

Az Amerikai Kereskedelmi Kamara (AmCham Hungary) – egy tagjai által finanszírozott, politikailag független nonprofit szervezet, amely magyar és nemzetközi üzleti érdekeket képvisel. Több mint 300 tagvállalatunk 38%-ban amerikai, 36%-ban magyar, 26%-ban egyéb nemzetközi háttérrel rendelkezik, és közös jellemzőjük, hogy származási országtól függetlenül, erős integrációval bírnak mind a hazai, mind a nemzetközi értékláncokban. Ezért 1989-es megalakulásunk óta arra törekszünk, hogy tevékenységünkkel minél inkább hozzájáruljunk Magyarország versenyképességének javításához, és fenntartsuk a közös érdekeken alapuló párbeszédet és együttműködést a vállalati-üzleti szféra és a kormányzat között.

Érdekképviselési munkánk keretében fennállásunk óta készítünk különböző állásfoglalásokat, ajánlásokat, javaslatcsomagokat, melyek egy-egy iparági szegmensen, társadalmi alrendszerrel, vagy akár a gazdaság egészével foglalkoznak. Az ezekben megfogalmazott álláspontok azon tagvállalatainktól származnak, melyek befektetések, elemzéseik és széleskörű nemzetközi tapasztalataik által hatékonyan támogatják a magyar gazdaság versenyképességének növelését.

A kormányzati döntéshozók és az üzleti szereplők közötti párbeszéd fenntartásának egyik fontos eleme az **„Együttműködés egy fenntartható és versenyképes Magyarorszáért”** című javaslatcsomagunk, melyet 2016 óta minden évben bemutattunk.

A Javaslatcsomag az AmCham 2021-25 közötti *Stratégiai Munkatervében* kijelölt struktúrát követi, mely megegyezik érdekképviselési tevékenységünk fő irányjaival is:

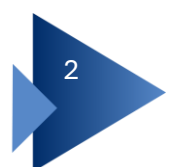
- **Üzleti környezet**
- **Humán tőke**
- **Okos növekedés**

Az elmúlt évek javaslatcsomagjai elsősorban a versenyképességet érintő eddigi és születőben lévő kormányzati stratégiai célok gyakorlatba való átültetését voltak hivatottak elősegíteni, így konkrét intézkedések meghozatalát szorgalmazták. Ez a kiadvány abban különbözik elődjeitől, hogy ezúttal a technikai fókusz helyett szeretnénk volna azokat a Magyarországot versenyképességét és globális gazdasági integrációját stratégiai szinten érintő szempontokat és megfontolásokat bemutatni, amelyek tagjaink szerint központi jelentőséggel bírnak a magyar gazdaság hosszú távú fejlődésének fenntarthatóságában. Az egyes területekre vonatkozó konkrét, a gyakorlati megvalósítást segítő javaslatainkat azok aktualitásának megfelelően további anyagokban, a kormányzat szakpolitikai tisztségviselőivel kialakított konstruktív együttműködés keretében fogjuk eljuttatni a döntéshozókhoz.

Mint mindig, úgy most is szeretnénk hangsúlyozni, hogy az **Együttműködés egy fenntartható és versenyképes Magyarorszáért** nem tanulmány vagy tudományos igényű elemzés. Célunk továbbra is az, hogy bemutassuk azokat a szempontokat, aminek mentén tagjaink, illetve a Magyarországot vizsgáló jelenlegi és potenciális befektetők értékelik a hazai üzleti-gazdasági-társadalmi környezetet.

Hiszünk benne, hogy Magyarország versenyképességének fenntartása, illetve javítása mindannyiunk közös érdeke. Az AmCham továbbra is a kormányzat stratégiai partnere kíván lenni ebben a törekvésben és elkötelezett a folyamatos, konstruktív párbeszéd mellett. Bízunk kormányzati partnereink nyitottságában, illetve abban, hogy javaslatainkkal hozzájárulunk együttműködésünk erősítéséhez.

Budapest, 2024. április 8.



TARTALOM

| | |
|--|-----------|
| BEVEZETÉS | 1 |
| I. ÜZLETI-BEFECTETÉSI KÖRNYEZET | 4 |
| A külföldi befektetők beruházási szempontjai | 4 |
| A kelet-közép-európai országok befektetői megítélése..... | 5 |
| Magyarország helyzete | 5 |
| Átállás egy magasabb hozzáadott értékű gazdasági berendezkedésre..... | 7 |
| II. AZ ADÓSZABÁLYOZÁS VERSENYKÉPESSÉGI MEGKÖZELÍTÉSBE | 10 |
| A költségvetési tervezés és az adórendszer sajátosságainak hatása a befektetői bizalomra | 10 |
| Az adórendszer általános szerkezetének hatása a hatékonyságra..... | 12 |
| Az Egyesült Államok és Magyarország közötti kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezmény hiányának hatásai | 14 |
| III. A HUMÁN TŐKÉT MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK | 16 |
| A munkaerő hatása a versenyképességre | 16 |
| A magyar munkaerőpiac sajátosságai..... | 16 |
| A képzett magyar munkaerő megtartása, a külföldi munkaerő bevonása..... | 18 |
| A közoktatási rendszer eredményessége munkaadói szemmel..... | 20 |
| Az oktatási rendszer esélyteremtési funkciója..... | 22 |
| Versenyképes oktatás alapja a fenntartható pedagógus-utánpótlás..... | 24 |
| Az egészség és versenyképesség kapcsolata | 25 |
| A modern egészségügyet kiszolgáló nemzetközi értékláncok..... | 27 |
| A magyar egészségügyi ökoszisztéma kihívásai..... | 28 |
| Az állami és a magánegészségügy viszonya | 29 |
| A prevenció megerősítése a foglalkozás-egészségügyön keresztül..... | 30 |
| IV. AZ OKOS NÖVEKEDÉS FELTÉTELEI | 31 |
| A digitális transzformáció jelentősége | 31 |
| A digitális transzformáció Magyarországon | 31 |
| Az egyetemi-innovációs rendszer és a vállalati együttműködés | 33 |
| Gazdasági fejlődés az Európai Zöld Megállapodás keretein belül | 35 |
| A körforgásos gazdaságra való átállás kihívásai | 36 |
| Alternatív újrahasznosítási megoldások és a Fenntartható Vegyianyag Stratégia jelentősége | 37 |
| Energiatermelés, alternatív energiaforrások..... | 38 |
| Energiahatékonyság..... | 39 |
| ÖSSZEGZÉS | 40 |
| Üzleti-befektetési környezet | 40 |
| Az adószabályozás versenyképességi megközelítésben | 40 |
| A humán tőkét meghatározó tényezők | 41 |
| Az okos növekedés feltételei | 43 |

I. ÜZLETI-BEFEKTETÉSI KÖRNYEZET

A KÜLFÖLDI BEFEKTETŐK BERUHÁZÁSI SZEMPONTJAI

A külföldi befektetők iparáguk jellemzői mentén sokféle speciális kritériumot vizsgálhatnak a célország kiválasztásakor, de létezik néhány általános, a politikai-gazdasági-társadalmi környezetre vonatkozó dimenzió, amelyek a mérlegelés során kiemelt jelentőséggel bírnak. Ilyen a célország:

1. piaci mérete és potenciálja;
2. infrastruktúrája;
3. munkaerőpiaca;
4. adózási környezete;
5. gazdasági és politikai környezetének stabilitása, valamint;
6. jogi, politikai és társadalmi intézményeinek fejlettsége.

A piaci méret és potenciál endogén tényezői (népesség, belső kereslet stb.) mellett ugyanilyen fontos a hazaihoz kapcsolódó piacokhoz (elsősorban az európai közös piachoz) való hozzáférés is.

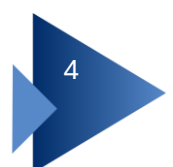
Az infrastruktúra esetében elsősorban a közmű- és telekommunikációs hálózatokkal való lefedettség mértékét, az azokhoz való csatlakozás költségét, valamint a kiépített hálózatok kapacitását és megbízhatóságát értjük, de fontos tényező az áru- és személyi mobilitási kapacitások minősége is.

A munkaerőpiacnál a legfontosabb mérlegelési szempont a produktivitás, a bérszínvonal és a képzettség, vagyis az, hogy minél jobb ár-érték arányon, minél több gazdasági produktumot előállító munkaerő álljon rendelkezésre. A növekedés szempontjából fontos, hogy a munkaerőpiac rendelkezzen bizonyos mértékű szabad, illetve bővülési kapacitással is.

Az adórendszerrel elsődleges szempont az (elsősorban társasági és iparági) adók mértéke. Emellett komoly mérlegelési szempontként jelenik meg az adórendszer általános egyszerűsége, stabilitása és kiszámíthatósága is.

Hasonlóan fontos a kiszámíthatóság a gazdasági-politikai környezet esetében is. Az üzleti szereplők kiemelten kezelik a rájuk vonatkozó jogszabályok változásának gyakoriságát és kiszámíthatóságát, a piaci folyamatok politikától való függetlenségét, valamint a gazdaságban jelen lévő korrupció mértékét.

A legtágabb kategóriát az intézmények fejlettsége jelenti, mely alatt a befektetők többek között a közpolitikai és jogszabályi környezet nem szigorúan kodifikációs jellegű sajátosságait, az általános jogbiztonságot (például a megfelelő garanciákat nyújtó szellemi- és iparjogvédelmi keretrendszerek meglétét, a bírói függetlenséget és objektivitást), a kormányzati döntéshozókkal való érdemi egyeztetés lehetőségét, az innovációs kapacitást és még sok más, az adott iparágat érintő tényezőt értenek.



A KELET-KÖZÉP-EURÓPAI ORSZÁGOK BEFEKTETŐI MEGÍTÉLÉSE

A globális vagy európai célpontok közül válogató befektetők szemében a kelet-közép-európai régió országai viszonylag homogén csoportot alkotnak. A kedvező geostratégiai tényezők mellett vonzó környezetet biztosít a délkelet-ázsiaiánál magasabban képzett, a nyugat-európainál olcsóbb munkaerő, valamint az elsősorban közepes hozzáadott értékű termelést megfelelő mértékben kiszolgáló fizikai infrastruktúra. Kiemelten fontos szempont a régió országainak európai uniós tagsága, mely egyrészt hozzáférést nyújt a közös piacokhoz, másrészt bizonyos fokú intézményi és jogszabályi garanciákat nyújt a vállalatok számára.

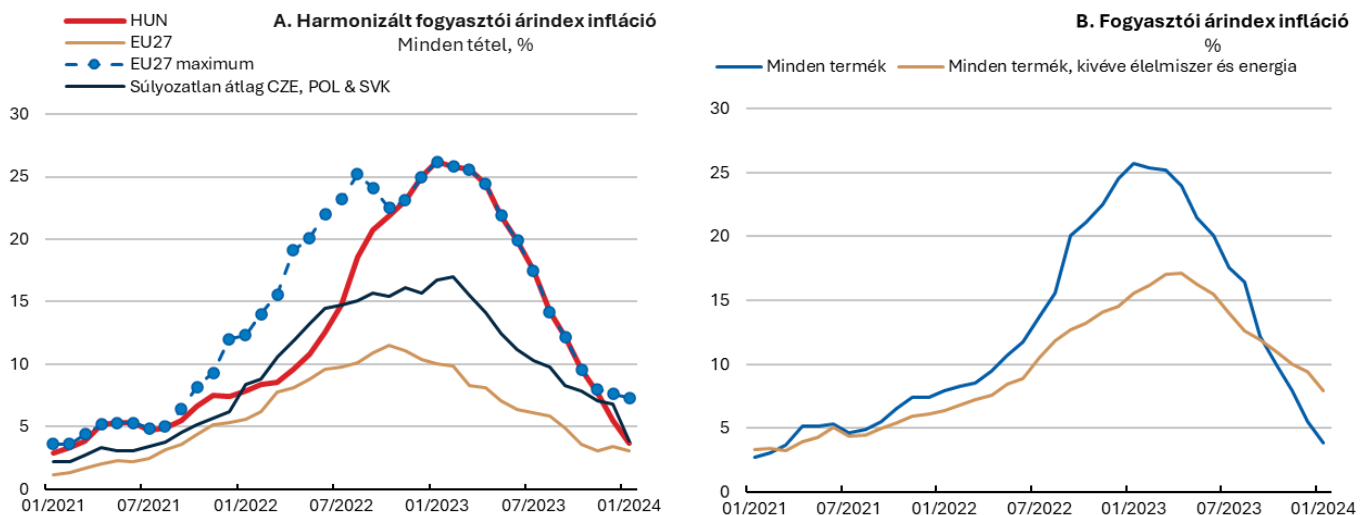
Az általános előnyök mellett a hasonló adottságok és a homogén megítélés miatt a térség országai között intenzív verseny folyik a külföldi működőtőkékért (FDI), így akár kis komparatív előnyök, illetve hátrányok is sorsdöntők lehetnek egy-egy beruházási döntés meghozatalakor.

MAGYARORSZÁG HELYZETE

Magyarország Európa egyik legnyitottabb, és ezáltal a globális folyamatoknak egyik legkitettebb gazdasága. A Magyar Nemzeti Bank nyilvántartása szerint a közvetlen külföldi befektetések állománya 2022-ben 99 milliárd euró körül, a GDP közel 60 százalékán állt, mely összevetésként több mint kétszerese az összes 2012 és 2022 között Magyarországnak folyósított európai uniós támogatás nettó értékének. A közvetlen külföldi befektetések beáramlása nemcsak tőketöbbletet biztosít, de fokozza a termelékenységet és a versenyképességet is, a magyar KKV-szektorban pedig közvetetten multiplikátor hatást fejt ki. Mindezek miatt alapvető fontosságú, hogy Magyarország továbbra is vonzó célpont legyen a külföldi befektetők számára.

Az FDI-ért folytatott versenyben kulcsfontosságú, hogy a régió országait összehasonlító döntéselőkészítő elemzésekben Magyarország előnyösebb színben tűnjön fel szomszédjainál. Ebben a szakaszban különösen nagy kockázatot jelentenek a kiugróan negatív makrogazdasági eltérések (pl. infláció) a fontos nemzetközi szerződések hiánya (pl. kettős adóztatást elkerülő egyezmény az Egyesült Államokkal), vagy a fontos pénzügyi forrásokhoz való hozzá nem férés (pl. uniós támogatások felfüggesztése).

Szintén fontos szempont, hogy mind az infláció, mind a forint-euró árfolyam stabil és kiszámítható mederben maradjon, mert a túlzott volatilitás mindkettő esetében jelentős bizonytalansági tényezőként jelenik meg.



Ábra 1A, 1B: Az általános infláció csökkent, de a maginfláció továbbra is magas marad, Forrás: Eurostat Database on Harmonised Indices of Consumer Prices (HICP), OECD Database on Consumer Price Indices

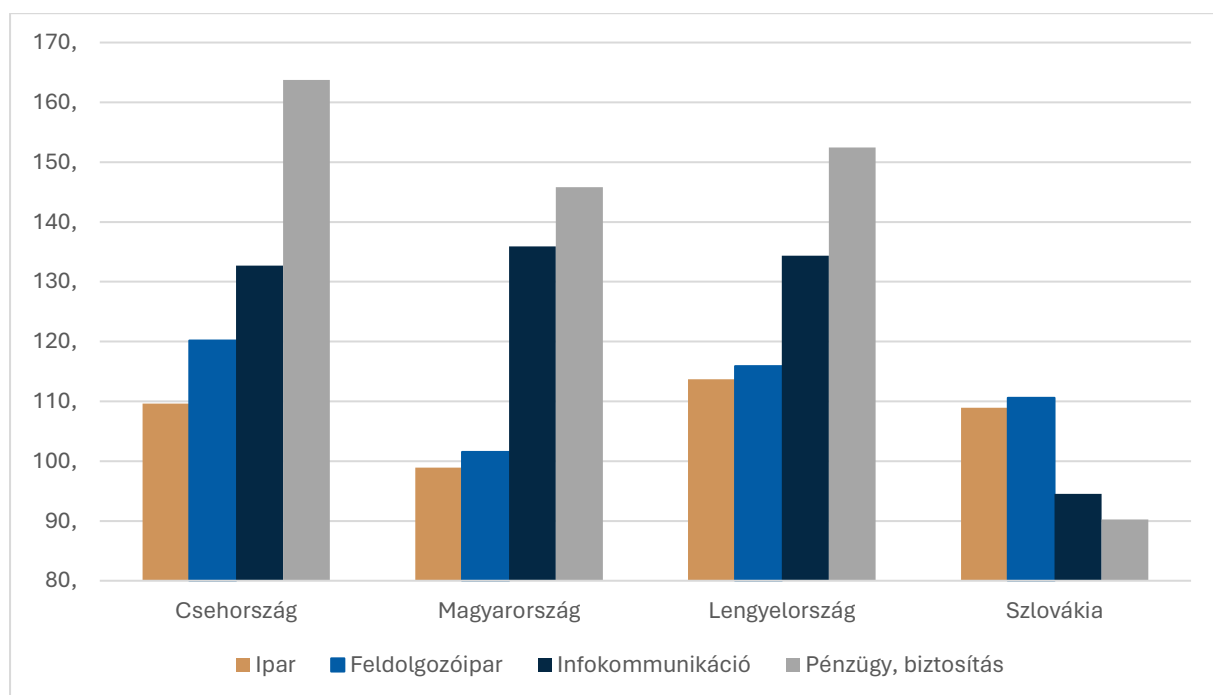
Magyarország általános nemzetközi megítélése sok mértéktartó, gazdasági-technokrata médiumban is inkább nettó negatív, és ez versenyképességi hátrányt eredményezhet. Bár az üzleti döntéseket elsősorban nem a napi hírek alapján hozzák meg, de azok mégis eljutnak a multinacionális vállalatok külföldi központjaiba is, és hatással lehetnek a befektetési döntésekre. A helyzet jelentősen javítható volna az ország eredményeinek, gazdasági előnyeinek hangsúlyozásával, valamint egy pozitívabb, vagy legalábbis semlegesebb politikai kommunikációval és a vitás gazdasági és külpolitikai kérdések zárt ajtók mögötti, tárgyalásos rendezésével.

Szintén sokat javítana a már jelen lévő külföldi vállalatok fejlesztési és újberuházási hajlandóságán a stabil és kiszámítható jogszabályi környezet. Az üzleti szereplők számára kritikusán fontos, hogy az őket érintő jogszabályi, adózási változásokról annyi idővel korábban értesüljenek, amely elegendő a felkészülésre. Ugyanilyen fontos, hogy a változtatásokat megfelelő mélységű és időtartamú társadalmi egyeztetés előzze meg, mivel a piac működésébe való gyakori és hirtelen állami beavatkozások súlyosan rombolják a befektetői bizalmat, még akár olyan vállalatok esetében is, melyeket az adott intézkedés hatása közvetlenül nem érint.

A gazdasági kockázatelemzésből és a szubjektív percepciókból származó negatív hatások részben ellensúlyozhatók célzott, egy-egy beruházás Magyarországra települését segítő intézkedésekkel. Itt szeretnénk kiemelni az egyedi kormánydöntések (EKD) befektetőbarát rendszerét, valamint a Nemzeti Befektetési Ügynökség (HIPA) kiváló munkáját és konstruktív hozzáállását, melyet tagvállalataink rendkívül nagyra értékelnek. Fontos azonban arra is rámutatnunk, hogy hasonló támogatási rendszerek, illetve azonos funkciót betöltő kormányügynökségek a régió más országaiban is működnek (pl. Czechinvest, Polish Investment & Trade Agency, InvestRomania stb.), és ez mérsékelheti a pozitív hatást.

ÁTÁLLÁS EGY MAGASABB HOZZÁADOTT ÉRTÉKŰ GAZDASÁGI BERENDEZKEDÉSRE

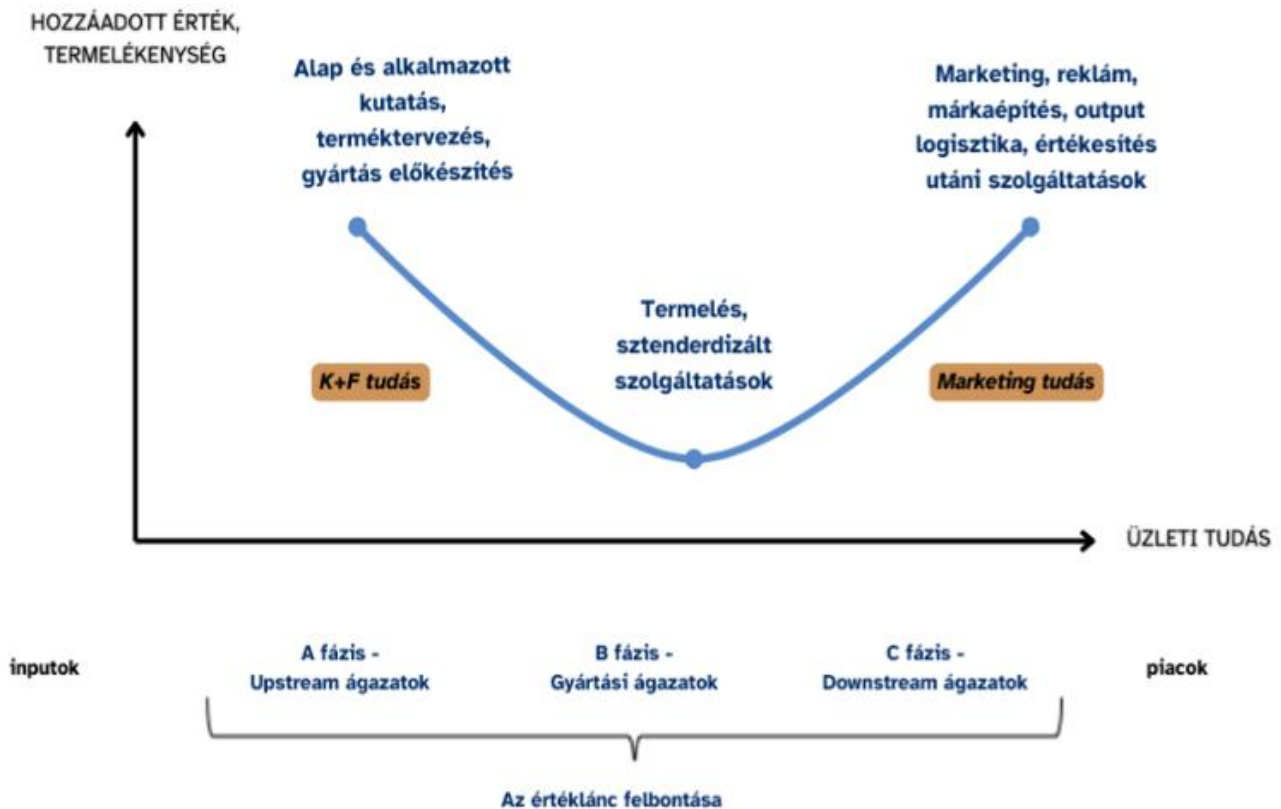
A szoros nemzetközi verseny miatt Magyarország számára kulcsfontosságú, hogy régiós kitékintésben alkossa meg befektetési, illetve iparstratégiáját. Kamaránk sok éve hangoztatja, hogy Magyarország hosszú távú versenyképességének fenntartásához elengedhetetlen a gazdaság termelékenységének jelentős növelése, illetve a gazdaságpolitika hangsúlyának eltolása a mennyiségi felől a minőségi szempontok felé. Ezek a változások csak határozott kormányzati szándék és hathatós intézkedések mellett valósulhatnak meg. Amennyiben ezek nem történnek meg, úgy fennáll a veszélye, hogy tőkevonzó képességben regionális versenytársaink már középtávon megelőznek minket.



Ábra 2: Az egy dolgozóra jutó hozzáadott-érték volumenváltozása a V4 országok esetében néhány ágazatban 2022-ben (2015=100), Forrás: OECD Database on Productivity Statistics

A jelenlegi gazdaság- és FDI-stratégia hosszú ideje előnyben részesíti a gyártási ágazatokat a szolgáltatásokkal szemben. Bár egy diverz, modern gazdaságnak a gyártó kapacitások is elengedhetetlen részét képezik, fontos hangsúlyozni, hogy a termékek értékláncában ez a szakasz adja a legkevesebb hozzáadott értéket. Következésképpen, ha a gyártó szektor túlsúlyossá válik az ország gazdaságában, az azt is eredményezi, hogy Magyarország makrogazdasági értelemben hosszú távon elkötelezi magát a nemzetközi értékláncok alacsonyabb hozzáadott értékű szakasza mellett. Magyarországra az elmúlt időszakban számottevő vállalat telepített szolgáltatóközpontot, az ágazat 2021-ben közel 160 ezer főt foglalkoztatott, jellemzően a piaci átlagnál magasabban fizetett,

nagyobb hozzáadott értéket előállító munkakörökben. Ezért érdemes volna a szektor további fejlesztését stratégiai szintre emelni.



Ábra 3: Mosolygörbe, Forrás: Boda György sematizált ábrája Davide Del Prete „The “Smile Curve”: where Value is Added along Supply Chains” című 2017-es tanulmánya alapján

Szintén kulcsfontosságú a kis- és középvállalati szektor hatékonyságának és teljesítményének növelése, mivel a magyar vállalati hozzáadott érték közel felét a kis- és középvállalatok állítják elő. A világ szinte minden országában jellemző, hogy a KKV-k versenyképessége elmarad a multinacionális vállalatokétól, de Magyarország esetében a szakadék különösen nagy. Ez részben a feszes magyar munkaerőpiaci viszonyokból következik, mivel a tőkeerős nagyvállalatokkal folytatott versenyben rendszerint alulmaradnak a minőségi munkaerőért folytatott versenyben. Megfelelő uniós források rendelkezésre állásával javasoljuk az előző költségvetési cikluséhoz hasonló támogatási programok folytatását, illetve újak indítását kifejezetten abból a célból, hogy a magyar KKV-k kereslet-központúbbá, agilisabbá, digitalizáltabbá, a munkavállalók számára vonzóbbá váljanak, és ezek által stabil beszállítói lehessenek a nemzetközi értékláncok szereplőinek. Az új támogatási programok esetében javasoljuk visszatérítendő támogatási formák és a pénzügyi eszközök túlsúlyát, mivel ezek jobban ösztönzik a vállalkozásokat, mint a vissza nem térítendő megoldások. A pályázatnál fontos szelekciós kritériumnak kell lennie, hogy a támogatások valóban nemzetközileg is életképes, jó növekedési potenciállal rendelkező KKV-khoz kerüljenek. A pályázatok és támogatások mellett szintén elengedhetetlen, hogy a vállalati hitelezési környezet megfelelő kamatszint mellett tudja ösztönözni a fejlesztéseket és beruházásokat.

A magasabb hozzáadott értékű hazai termelés irányába történő elmozdulás akadályaként öt, egymással szorosan összefüggő problémakört látunk:

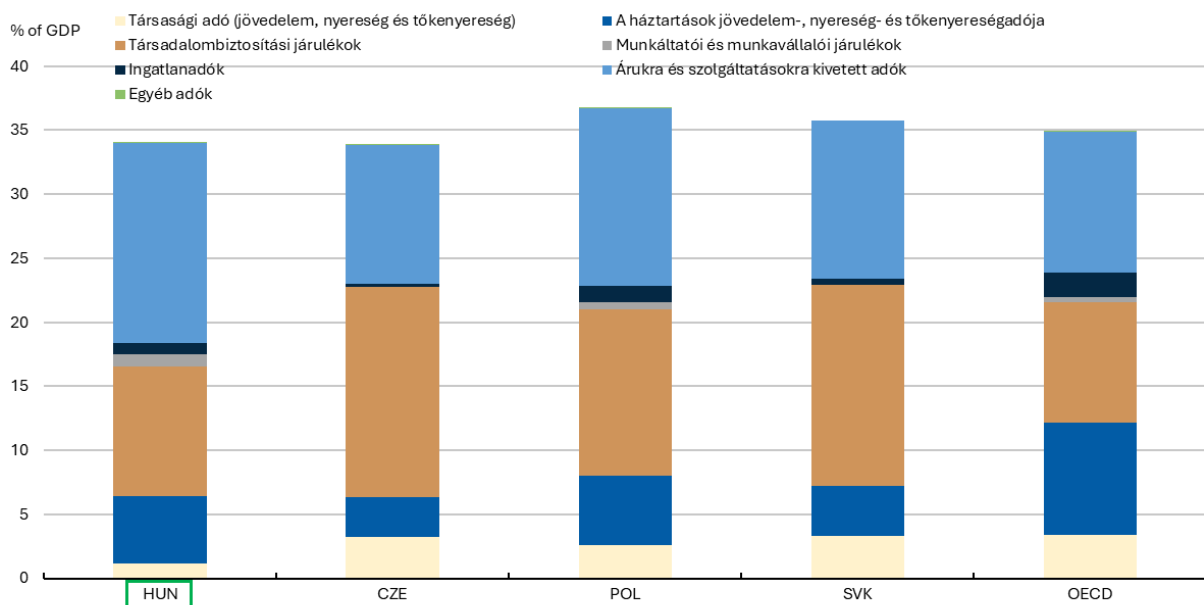
1. A gyakran változó és kiszámíthatatlan jogszabályi és adózási környezetet,
2. A megfelelően képzett és rendelkezésre álló humán erőforrás hiányát,
3. A K+F+I ökoszisztéma javítandó hatékonyságát,
4. A startup- és KKV-szektor alacsony versenyképességét és
5. Az ország infrastruktúrájának elmaradt fejlesztéseit.

A fenti területekkel kapcsolatos kihívásokat a továbbiakban részletesebben is bemutatjuk.

II. AZ ADÓSZABÁLYOZÁS VERSENYKÉPESSÉGI MEGKÖZELÍTÉSBN

A KÖLTSÉGVETÉSI TERVEZÉS ÉS AZ ADÓRENDSZER SAJÁTÓSSÁGAINAK HATÁSA A BEFEKTETŐI BIZALOMRA

Az adórendszer legalapvetőbb funkciója, hogy az államháztartás feladatainak végrehajtásához a szükséges bevételeket biztosítsa. Tekintettel arra, hogy ez mindenképpen beavatkozással jár a piaci viszonyok működésébe, fontos figyelemmel kísérni, hogy az egyes intézkedések mennyire gyengítik az áru-és tőkepiacok hatékonyságát, rontják a versenyfeltételeket és növelik a bizonytalanságot a piaci szereplők körében, mivel ezek mind befolyásolják a gazdasági növekedés ütemét.



Ábra 4: Magyarország jobban támaszkodik a hozzáadottérték-adóra és kevésbé a jövedelemadóra, mint más régióbeli és OECD országok, Forrás: OECD Database on Revenue Statistics.

A magyar költségvetési tervezés gyakorlatában a költségvetési törvény benyújtása hagyományosan a tavaszi időszakra esik, de az erősen változó globális gazdasági környezet külső tényezői miatt az eredeti számítások szinte minden évben jelentős korrekciókra szorulnak, és a keletkező hiányok pótlására a kormányzat rendszeresen a különadók eszközéhez nyúl. Bár a szükséges államháztartási bevételeket a legkönnyebben és leggyorsabban valóban különadók kivetésével lehet orvosolni, ez hosszú távon az adórendszer kiszámíthatatlanságát és instabilitását okozza. A különadók diszruptívan hatnak akár teljes gazdasági szektorokra, csökkentik a termelékenységet, eltántoríthatnak a fejlesztésektől és az újra-beruházásoktól, valamint negatív szempont az új befektetők kockázatelemzéseiben is.

Bár általánosságban is elmondható, hogy a gazdaság szereplőinek tekintélyes része sokkal kedvezőbben ítélné meg a hazai gazdasági-adózási környezetet, ha a kormányzat teljesen felhagyna a különadók kivetésének gyakorlatával, ugyanakkor a tényleges adóztatási gyakorlatban is felfedezhető néhány visszatérő sajátosság, ami tovább rontja a helyzetet.

A szektorspecifikus adóztatás tekintetében versenyjogi aggályokat is felvet bizonyos iparágak tendenciózus megadóztatása. A gyakorlat a külföldi működőtőke elriasztásához, az iparágon belüli verseny csökkenéséhez, és végső soron a magyar fogyasztók számára kedvezőtlen ár-érték arányon elérhető termékekhez és szolgáltatásokhoz vezethetnek.

A befektetők további országgockázatként azonosítják a különadók kivetésénél gyakori kvázi visszamenőleges hatályú jogalkotást is, amely során a jogalkotó egy megelőző adóév meghatározott sarokszámához vagy adóalapjához köt egy tárgyévi adókötelezettséget. Az általános bizonytalanság mellett, ha figyelembe vesszük, hogy ezek az adóterhek jellemzően év közben, váratlanul kerülnek bevezetésre, az anyavállalati, vagy tőzsdei jelentéstétel, illetve más adatszolgáltatás során is nehézséget okoznak.

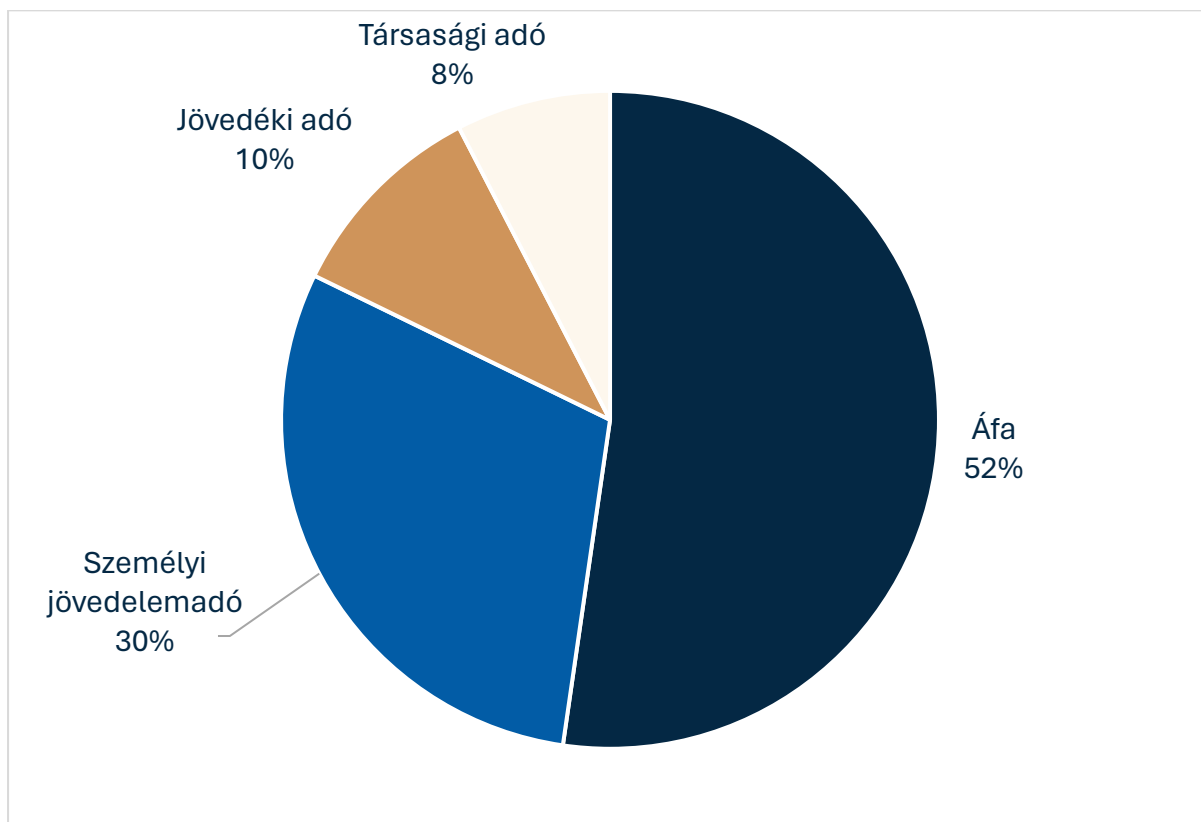
A jelenleg hatályos adórendszerre jellemző, hogy azonos adótárgyat a jogforrási hierarchia eltérő szintjein, egymással párhuzamosan szabályoz. Ez jelentősen megnehezíti a jogalkalmazók feladatát, hiszen előfordul, hogy egy látszólag érvényes és hatályos normaszöveg tartalmának egy alsóbbrendű, különadóról rendelkező jogszabály ellentmond. Ebből fakadóan a jogkövetés és jogértelmezés, illetve a normák aktuális szabályainak nyomon követése csak jelentős idő- és energiaráfordítás árán biztosítható. A törvényalkotási folyamat során fontos volna a kormányzat és az érintett szektorok közötti szakmai párbeszéd, mely által későbbi jogszabálymódosítási kezdeményezéseket, valamint jogértelmezési problémákat is meg lehetne előzni.

Üdvözljük azokat a kormányzati terveket, miszerint 2025-től kezdődően több különadó is kivezetésre kerülne. A leendő intézkedésekre tagvállalataink nagy várakozással tekintenek, és szorgalmazzák a különadók rendszerének teljes felszámolását és a kiszámíthatóbb adózási megoldásokra való áttérést. Amennyiben a különadók rendszerét egyelőre nem tervezi kivezetni a kormány, javasoljuk a normák konszolidálását és tartalmi hibáktól való mentesítését, vagy azok szerkezeti átalakítását annak érdekében, hogy a különadók a globális minimumadó szempontjából lefedett adóknak minősüljenek.

Az adórendszer alakításakor már most érdemes olyan hosszú távú makrogazdasági szempontokat is figyelembe venni, mint az ország egyes társadalmi alrendszereink fenntarthatósága. Gazdasági elemzők szinte egybehangzóan állítják, hogy különösen a nyugdíjrendszer és az egészségügy jelenlegi finanszírozási modellje nem tartható, és jelentős átalakítás nélkül az összeomlás felé halad. Ezért úgy véljük, hogy mindkét területen jelentősen szükséges növelni az öngondoskodás mértékét, melynek a megfelelő és támogató adózási szabályok adhatnának kellő lendületet.

AZ ADÓRENDSZER ÁLTALÁNOS SZERKEZETÉNEK HATÁSA A HATÉKONYSÁGRA

A jelenlegi adórendszer túlzottan bonyolult és bürokratikus, és ez mind az állam, mind a vállalatok oldaláról csökkent hatékonyságot eredményez. Jelenleg 61 különböző adót, járulékot, különadót tartunk nyilván, míg a költségvetés adóbevételeinek 91%-a mindösszesen 7 adónemből származik.



Ábra 5: Főbb adónemek szerinti bevételek megoszlása a központi költségvetésben, 2023. december, Forrás: Magyar Államkincstár

Az adónemek számának csökkentése, – amellet, hogy európai uniós vállalás – vonzóbb befektetési környezetet is eredményezhet. Egy általános adótechnikai revízió alkalmat teremthet más bürokráciacsökkentő intézkedésekre is.

A 2024 januárjában hatályos adónemekből csak a 2022/2023-as években a következő adók kerültek bevezetésre:

- o biztosítási pótdadó,
- o kiskereskedelmi pótdadó,
- o hitelintézeti különadó,
- o a kőolajtermék-előállító különadója,
- o a KÁT/METÁR termelők különadója,
- o a kiegyenlítői kapacitás nyújtását terhelő különadó,
- o gyógyszergyártók különadója,
- o (értékpapír-) tranzakciós illeték (külön törvényben rendezve),

- távközlési pótagó,
- légitársaságok hozzájárulása (külön törvényben rendezve),
- szocho kiterjesztése a kamatjövedelmekre,
- HIPA kiterjesztése a légitársaságokra,
- szén-dioxid kvóta adó,
- tranzakciós díj (klímavédelmi hatóságnak fizetendő).

A fentnevezett új adók mellett, 2023-ban bevezetésre került az uniós irányelveken nyugvó kiterjesztett gyártói felelősségi rendszer (EPR), a karbonvám (CBAM), majd 2024-ben a kötelező visszaváltási rendszer (DRS) is. Az EPR, a DRS és a CBAM azért okoznak különös nehézséget a vállalatok számára, mert rövid felkészülési időt követően, kevés információ birtokában és az előzetes tervezés lehetősége nélkül kényszerülnek a már éles rendszerben teljesíteni a követelményeket, melyhez akár a vállalaton belüli feladatok átszervezése, a részlegek közötti munkamegosztás átalakítása is szükséges lehet.

A kiterjesztett gyártói felelősségi rendszer (EPR) és a kötelező visszaváltási rendszer (DRS) bevezetése jelentősen lecsökkenti az érintettek környezetvédelmi termékdíj fizetési kötelezettségét. Így várhatóan a termékdíjból nem származik majd számottevő költségvetési bevétel, de ezzel párhuzamosan az adóhatóságnak és a vállalatoknak is jelentős mennyiségű adminisztratív feladata fog felmerülni. Javasoljuk megfontolni a termékdíj kivezetését tekintettel arra, hogy az EPR bevezetése óta a továbbra is hatályban maradt termékdíj túlzott és indokolatlan terhet jelent a vállalkozások számára. Mivel a termékdíj-fizetési kötelezettség megszűnése nem jelenti a termékdíj-kötelezettség egyidejű megszűnését, átgondolásra érdemes az adminisztratív terhek csökkentése ilyen esetekben. Ennek első lépéseként egy költség-haszon elemzés lefolytatását javasoljuk a két adónemmel kapcsolatosan az adónemek egységes rendszerben való kezelése, egyszerűsítése érdekében.

A magánszemélyek összevont adóalapja több mentesség alá is eshet, melyek közül egyesek életkor vagy családi állapot alapúak. Ezek a kedvezmények bérfeszültséghez vezethetnek, hiszen ugyanazon elvégzett munkáért egy fiatalabb munkavállaló magasabb nettó bért kap, mint a nála alig idősebb vagy még gyermektelen kollégája. Ráadásul egy bizonyos életkor betöltése a kedvezmény elvesztésével jár, amely teljesítménytől függetlenül szintén a fizetés csökkenéséhez vezet. A rendszer azt a rossz gyakorlatot is erősítheti, hogy egyes munkáltatók munkaerőpiaci igényeik betöltésekor az adómentes korcsoportot célozzák meg, majd a 25 éves koruk betöltésével elbocsátják a munkavállalókat. Amellett, hogy értjük a részben demográfiai, részben a korai munkavállalást segítő szándékozók megfontolásokat az intézkedések mögött, kétséges hatékonyságúnak tartjuk az adóeszközök felhasználását a cél elérése érdekében, ezért javasoljuk, hogy fontolják meg ezen adómentességek kivezetését. Amennyiben ezen kedvezmények kivezetése jelenleg nem szerepel a kormányzat tervei között, javasoljuk megvizsgálni az eredeti célokra való megfelelést és a hatásvizsgálat eredményének közzétételét.

Üdvözlendőnek tartjuk a változást, amely szerint nem szerez bevételt az a munkavállaló, vagy vezető tisztségviselő, aki induló vállalkozásban szerez részesedést a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény értelmében. Az üzletből való részesedés a munkavállalói motiváció és a tulajdonosi szemlélet kialakításának kedvelt és hatékony módja, így alkalmas a fluktuáció csökkentésére, továbbá lehetővé teszi a munkavállalók számára a tartós passzív jövedelemhez való hozzájutást. Ez az általános életszínvonal, és az öngondoskodás mértékének emelkedéséhez vezet. Ennek érdekében javasoljuk a kedvezmény kiterjesztését valamennyi munkavállalói részesedésszerzésre.

Társadalmi és gazdasági szempontból is elengedhetetlen, hogy a humán erőforrásba való befektetés hosszú távú stratégiává váljon, melynek részeként a munkaképes korú lakosság a negatív egészségügyi és szociális következmények elkerülése érdekében saját maga is erőfeszítéseket kell, hogy tegyen. Szintén motiválni kell a munkaképes lakosságot a mindennapjaikat és munkahelyeiket átszövő digitális technológiák megértésére és elsajátítására. A béren kívüli juttatások rendszere megfelelő ösztönzőként funkcionálhat azokon a területeken, ahol szükséges a lakosság öngondoskodásának növelése. Béren kívüli juttatást fel lehet használni iskolarendszerű és felnőttképzésekre, egészségpénztári biztosításokra, az önkéntes nyugdíjpénztárakra. Megfelelő tervezéssel ezek a folyamatok akár pozitív költségvetési mérleget is eredményezhetnek, növelhetik a gazdaság versenyképességét, illetve megtakarítást eredményezhetnek egyes állami alrendszerekben.

Magyarország vállalta az Európai Unió felé, hogy a Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz visszatérítendő forrásaihoz és kedvezményes hiteléhez való hozzáférés érdekében jelentős nyugdíjreformot hajt végre a következő években, amelynek tényét üdvözljük. Mivel tagvállalataink számára ez egy kiemelten fontos téma, kérjük, hogy a kormány ebben a témában is egyeztessen a gazdasági szereplőkkel, és előzetesen bocsássa társadalmi vitára az átalakításra vonatkozó terveket.

A digitalizációs fejlesztések, az adóalanyok adminisztrációjának csökkentése és az eljárások egyszerűsítése továbbra is olyan irány, mely elengedhetetlen az ügyfélbarát közigazgatás szempontjából. Kedvezőnek tartjuk a digitalizáció terén tett erőfeszítéseket és javasoljuk ezen trend megtartását. Ebben a körben különösen javasoljuk annak megfontolását, hogy a jövőben a SAF-T szabvány szélesebb körben bevezetésre kerüljön. Az adminisztrációs terhek csökkentése érdekében érdemes lenne megvizsgálni, hogy konszolidálhatóak-e a különböző, adóhatóság felé teljesítendő adatszolgáltatások.

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK ÉS MAGYARORSZÁG KÖZÖTTI KETTŐS ADÓZTATÁS ELKERÜLÉSÉRŐL SZÓLÓ EGYEZMÉNY HIÁNYÁNAK HATÁSAI

Az Amerikai Egyesült Államok és Magyarország közötti kettős adóztatás elkerülését szolgáló egyezmény megszűnése súlyos versenyhátrányt okoz az amerikai

működőtökéért folytatott régiós versenyben. A vállalatok stratégiai tervezését nehezítő bizonytalanság, illetve az operáció megnövekedett adminisztratív költségei okozta hatások komparatív hátránya egyértelmű.

A negatív hatások különösen nagyok fordított esetben, amikor magyar, jellemzően innovatív vállalatok, startupok amerikai leányvállalatai érintettek. A technológiai cégek elsődleges piaca továbbra is az USA, ezért az egyezmény megszűnésével ezek a cégek hosszú távon Magyarország helyett valamelyik szomszédos országban kénytelenek felépíteni székhelyüket, mely szintén rontja komparatív megítélésünket.

Emellett szeretnénk rávilágítani egy elsősorban az emberi erőforrást érintő másodlagos hatásra is. Egyfelől a hazánkban dolgozó amerikai állampolgároknak (kiküldötteknek) jelentős többletadminisztrációval és potenciálisan többletadózással kell szembesülniük azáltal, hogy Magyarországon az egyezményes védelem hiányában az amerikai forrású jövedelmek is adókötelessé válnak. A vállalati központok befektetési helyszínük felkutatásakor jelentős mértékben figyelembe veszik a kiküldött vezetők adó- és egyéb költségterheit a végső döntés meghozatalakor.

Másfelől a magyar munkavállalók számára is jelentős hátrányokkal jár az adóegyezmény hiánya. Jó példa erre az amerikai vállalatoknál működő részvényjuttatási programok kapcsán keletkező többlet-adóteher, amely a már most Magyarországon működő társaságok esetében sem csak a felsővezetőket, hanem a munkavállalók széles körét érinti. Ha egy amerikai anyavállalat részvényt, vagy részvényopciót kíván juttatni a Magyarországon dolgozó munkavállalóknak, a juttatásokat 30%-os amerikai forrásadó terhelheti.

Az egyezmény megszűnése káros következményekkel jár azon magyar magánszemélyek számára is, akik megtakarításaik egy részét amerikai piacokon fektetik be, mivel egyebek mellett a már említett 30%-os amerikai forrásadó is jelentősen csökkentheti befektetéseik megtérülését. A külön adózó jövedelmek esetében a külföldön megfizetett adó ugyan beszámítható, de a beszámítás nem tudja ellensúlyozni az amerikai adóteher növekedését, ráadásul az adóalap 5%-ának megfelelő adót a magyar költségvetés felé mindenképpen meg kell fizetniük ezen magánszemélyeknek.

Összegzőképpen az egyezmény hiánya jelentősen csökkenti az ország versenyképességét, hozzájárul a hazai leányvállalatok költségeinek növekedéséhez, és végső soron a magasan képzett munkaerő elvándorlását is okozhatja.

Szeretnénk kiemelten hangsúlyozni, hogy az amerikai törvényhozás sajátosságai miatt semmilyen hipotetikus forgatókönyv és politikai ígéret ellenére nem érdemes gyors megoldásra számítani. Egy új egyezmény elfogadásához amerikai oldalról szükséges bizonyos fokú kétpárti konszenzus. A kérdés rendezését magyar oldalról az ügy mielőbbi technikai síkra való terelésével és a diplomáciai felszültségek tevőleges csökkentésével lehetne elősegíteni.

III. A HUMÁN TŐKÉT MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK

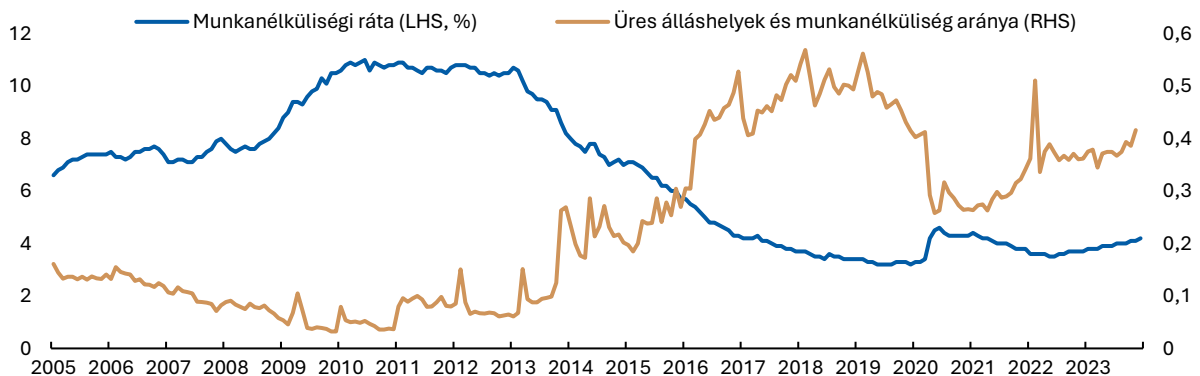
A MUNKAERŐ HATÁSA A VERSENYKÉPESSÉGRE

Tagjaink között egyhangú konszenzust élvez az a megállapítás, hogy nincs olyan versenyképességről szóló diskurzus, ami végül ne volna visszavezethető az ország humán erőforrásának jellegére, annak meghatározó tulajdonságaira.

Az automatizáció, valamint a digitális átalakulás, különösen a mesterséges intelligencia-alapú megoldások elterjedése jelentős átrendeződést fognak okozni a munkaerőpiacon is. Az egyszerűbb, képzettséget nem igénylő, vagy belépő szintű feladatok végrehajtása helyett a fókusz a magasabb hozzáadott értékű, a folyamatokat komplexitásukban kezelő munkavégzés felé tolódik el, minden munkakörben. Ez a munkavállalók részéről is megköveteli a folyamatos tanulást, önképzést. Fontosnak tartjuk a kormányzat támogató szakpolitikai intézkedéseit, hogy megfelelő oktatással, átképzési programokkal, a munkavállalók számára nyújtott célzott támogatásokkal készítsék fel a jelen munkavállalóit a jövő kihívásaira.

A MAGYAR MUNKAERŐPIAC SAJÁTOSSÁGAI

A magyar munkaerőpiaci adatok azt mutatják, hogy a kormány által alapelveként kezelt munkaalapú társadalom a közel teljes foglalkoztatottságban mutatkozik meg. 2023. novemberi KSH-adatok szerint 4 millió 736 ezer főt tett ki a 15–74 éves foglalkoztatottak átlagos létszáma. A 15–64 évesek közül 4 millió 629 ezren voltak foglalkoztatotti státusban, ennek a korcsoportnak a foglalkoztatási rátája 75,2% volt. A férfiak foglalkoztatotti létszáma 2 millió 435 ezer főt tett ki (foglalkoztatási ráta: 79,0%), míg a nők esetében a foglalkoztatottak létszáma 2 millió 194 ezer fő volt (foglalkoztatási ráta: 71,3%). Az úgynevezett legjobb munkavállalási korú, azaz a 25–54 éves népesség körében a foglalkoztatási ráta 88,4%-ot tett ki.



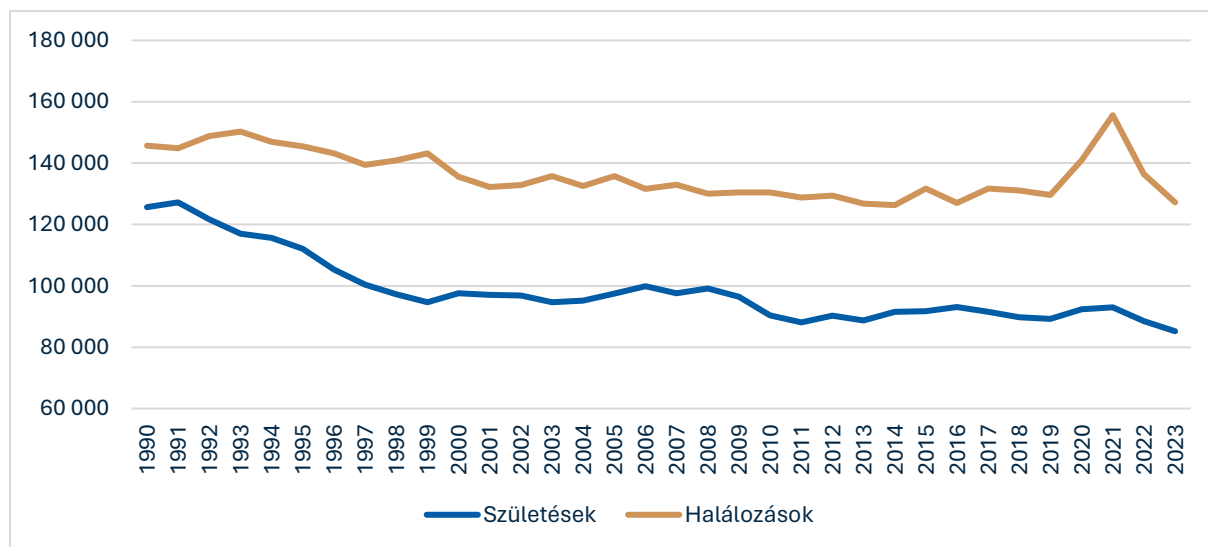
Ábra 6: A gazdasági aktivitás zuhanása ellenére a munkaerőpiac továbbra is történelmileg szűkös. A jellemzően ellentétesen mozgó görbék az utóbbi években inkább együtt mozognak. Forrás: OECD database on Short-Term Labour Force Statistics.

Az üres álláshelyek száma a nemzetgazdaság egészére vetítve 2023. III. negyedévében 78 574 volt (2,4%), 11 ezerrel kevesebb, mint 1 évvel korábban. A fenti arányok nagyságrendjüket tekintve (nem számolva a világjárvány kilengéseit) sok éve jellemzőek.

A fenti adatok alapján Magyarország munkaerőpiaci helyzetét kettősség jellemzi, mely egyszerre mutat tartósan munkaerőhiányt és bizonyos fokú munkanélküliséget. A munkaerőhiány legfőbb oka az, hogy a munkaadók igényei és az álláskeresők képzettsége, készségei, vagy akár szándékai nem találkoznak. Készséghiányból fakadóan legfőképpen az alacsony iskolai végzettségűek nem tudnak elhelyezkedni az elsődleges munkaerőpiacon, mely az erőforrások ki nem használásán túl halmozódó társadalmi feszültségekhez is vezethetnek. A másik nehézség abból fakad, hogy az elérhető munkaerőtartalékok és a létesülő új munkahelyek földrajzilag eltérő helyen jönnek létre. Mindezek mellett a tartós munkaerőhiánnyal küzdő szektorokban, többek között az elmúlt időszak magas inflációs hulláma miatt komoly bérverseny alakult ki, mely azt eredményezte, hogy a gazdaság egyes területein elveszett Magyarország munkaerőköltség-előnye régiós versenytársaihoz képest.

Erre települnek rá a negatív demográfiai folyamatok, melyek együttesen szükségessé teszik az aktív munkaerőpiaci beavatkozást.

Mivel a demográfiai folyamatokban a komoly kormányzati szándék ellenére sem történt gyökeres fordulat, ezért az intézkedésektől belátható időn belül legjobb esetben is csak a népességcsökkenés lassulására lehet számítani. Így a munkaerőigény kielégítésére két lehetőség kínálkozik: az ország belső tartalékai (pl. fiatalok, 50 felettek, kis- és többgyermekes nők, megváltozott munkaképességűek stb.), vagy a külföldi munkavállalók. A belső tartalékok megnyitásához célzott programokra, költségvetési forrásokra és a társadalmi attitűdök formálására van szükség. A külföldi munkavállalókért nemzetközi verseny folyik, így az elérhető „talent pool” minősége nagyban függ az egyes országok által felkínált lehetőségektől, körülményektől, ezek percepciójától és a magyarországi munkavállalás lehetőségeitől.



Ábra 7: Születések és halálozások száma Magyarországon. Forrás: KSH

Az oktatásra és egészségügyre fordított költségvetési kiadások – hatékony elosztás és felhasználás esetén – megtérülő befektetést jelentenek az ország humánerőforrás kapacitásába. A felzárkózás érdekében ezért ezeket a kiadásokat, GDP-arányosan az európai átlag fölé szükséges növelni. A megkezdett reformok mindkét területen célravezetők lehetnek, de csak akkor, ha megfelelő anyagi források állnak rendelkezésre a megvalósításukhoz.

A jelenlegi viszonyok fennmaradása hosszú távon akadály a magasabb hozzáadott értékű gazdaság irányába való elmozdulásnak, ezért szorgalmazzuk, hogy az ország gazdaságstratégiai tervezése során a döntéshozók eszközöljenek komoly és széleskörű befektetéseket az ország humánerőforrás-kapacitásába, ideértve:

- A magasabban képzett szakemberek képzését majd országon belül való megtartását;
- A magasabban képzett külföldi munkavállalók Magyarországra vonzását;
- Az utánpótlás biztosítása érdekében a magyar közoktatási rendszer működésének és szemléletének revízióját;
- A felsőoktatási, szak- és felnőttképzési rendszer finomhangolását;
- Az egészségben leélt életevek számának növelését az egészségügy megfelelő átalakítása és forrásokkal való ellátása által.

A KÉPZETT MAGYAR MUNKAERŐ MEGTARTÁSA, A KÜLFÖLDI MUNKAERŐ BEVONZÁSA

Elsődleges igény a vállalatok részéről az általános munkaerőpiaci problémák orvoslása, melyek közül kiemelten fontos a szakképzett munkaerő elvándorlása vagy a szükséges képességek és készségek (pl. digitális kompetenciák) hiánya. A magyar fiatal, magasan képzett munkaerő kivándorlásának egyik oka a hazai jövedelmek elmaradása az uniós átlagtól. A bérszakadék legfőbb forrása az, hogy bár egy bizonyos munkavállalói réteg mind tudásban, mind termelékenységben felveszi a versenyt a nyugat-európai társaival, ők nem állnak rendelkezésre olyan mennyiségben, hogy a nemzetközi vállalatok megalapozottan tudják Magyarországra hozni a valóban magas hozzáadott értéket képviselő funkcióikat. A bérfelzárkózások realizálásához és a magasabb bérszínvonal fenntartásához azonban szükségszerű a gazdasági növekedés, továbbá olyan állami kezdeményezések, melyek támogatják az innovatív szektorokat, a magasabb hozzáadott értékű munkahelyek létrehozását. Minőségi, a szakmai kihívást és fejlődési lehetőséget is biztosító munkahelyek hiányában a legjobb szakemberek el fogják hagyni az országot, és nem jön létre az a kritikus, magasan képzett munkavállalókból álló tömeg, ami a magyar nemzetgazdaságot kímoldíthatja a közepes jövedelmi csapdából.

A külföldiek esetében a nemrég kihirdetett a harmadik országbeli állampolgárok beutazására és tartózkodására vonatkozó általános szabályokról szóló 2023. évi XC.

törvényben és az ahhoz kapcsolódó rendeletekben foglalt szabályozás esetében üdvözljük azt a jogalkotói szándékot, mely az eltérő végzettségű és élethelyzetű munkavállalókat is szabályozni kívánja, ugyanakkor a szabályozás számos esetben aránytalan terheket ró mind a munkavállalókra, mind pedig a munkáltatókra. A jelenlegi koncepció nem teszi lehetővé a külföldi munkavállalók tartós berendezkedését Magyarországon, és így nem alkalmas a Magyarországra érkező befektetők munkaerőigényének tartós kielégítésére. A vállalatoknak folyamatos utánpótlásról kell gondoskodniuk, amely jelentős erőforrásokat igényel, mind a betanítás miatti időráfordítás, mind a közvetítői költségek miatt. A modell még működőképes az alacsony hozzáadott értékű, fizikai munkakörökben, de a magas szakképzettséget, vagy szellemi tudást igénylő munkakörökben már nem. Nehézséget okoz továbbá, hogy bizonyos végzettséggel nem is vállalhatnak munkát magasabb képzettséget igénylő pozíciókban, valamint az, hogy számos munkakörben nem alkalmazhatók külföldi munkavállalók, így a részletszabályok finomhangolása is szükséges volna. Ez a szabályozás hosszú távon szintén versenyhátrányt jelenthet Magyarország számára.

Érdemes szót ejtenünk a munkahelyi diverzitás kérdéséről is, mely nem csupán szociális, hanem gazdasági szempontból is kiemelkedően fontos. Ennek érdekében a különböző társadalmi csoportok munkahelyi egyenlőségének és inklúziójának erősítése nem csak vállalati, de nemzetgazdasági szempontból is jelentős.

A munkahelyi sokszínűség és elfogadás értékét alátámasztó alapos elemzések és empirikus bizonyítékok szerint számos üzleti előnye van a sokszínűségbe történő befektetésnek:

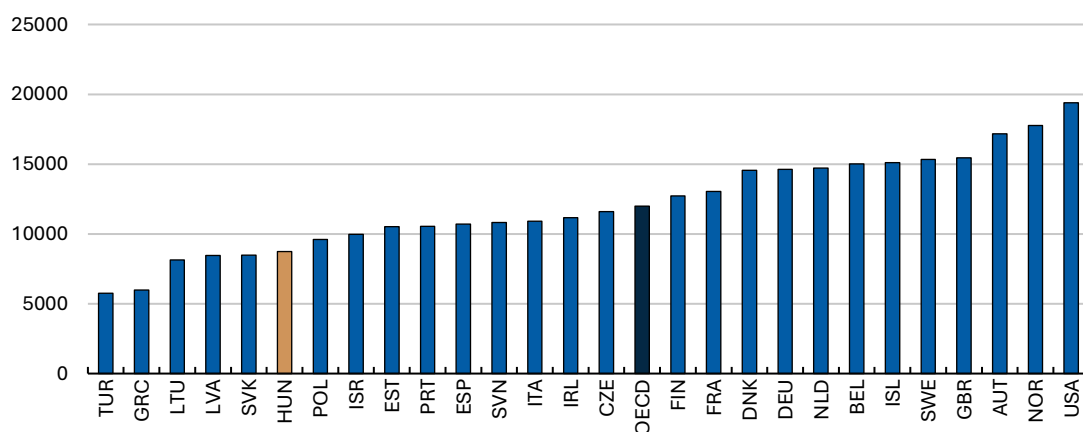
- a vállalkozások könnyebben tudnak tehetséges munkavállalókat toborozni és megtartani, különösen a komoly szakértelmet igénylő területeken;
- a munkavállalók termelékenységük növekszik, mivel elkötelezettebbek a munkájuk iránt, javulnak a munkahelyi kapcsolatok, és hatékonyabbá válik a munkahelyi csapatok együttműködése;
- magasabb szintű kreativitás és innováció jön létre, ami alapvető versenyelőnyt jelent;
- az ESG kritériumoknak való megfelelés megkönnyíti a KKV-k beszállítóként való bekapcsolódását a globális értékláncokba.

Mivel a tagjaink között megtalálhatóak mind multinacionális, mind magyar cégek, kiemelten fontosnak tartjuk, hogy felhívjuk a figyelmet a sokszínűség és az elfogadás gazdasági és üzleti előnyeire Magyarországon. Nem elég határozott idejű pályázatok alapján motiválni és támogatni a foglalkoztatókat, kormányzati stratégia és kezdeményezések szükségesek a hosszú távú sokszínű munkahelyi kultúra elterjesztéséhez.

A KÖZOKTATÁSI RENDSZER EREDMÉNYESSÉGE MUNKAADÓI SZEMMEL

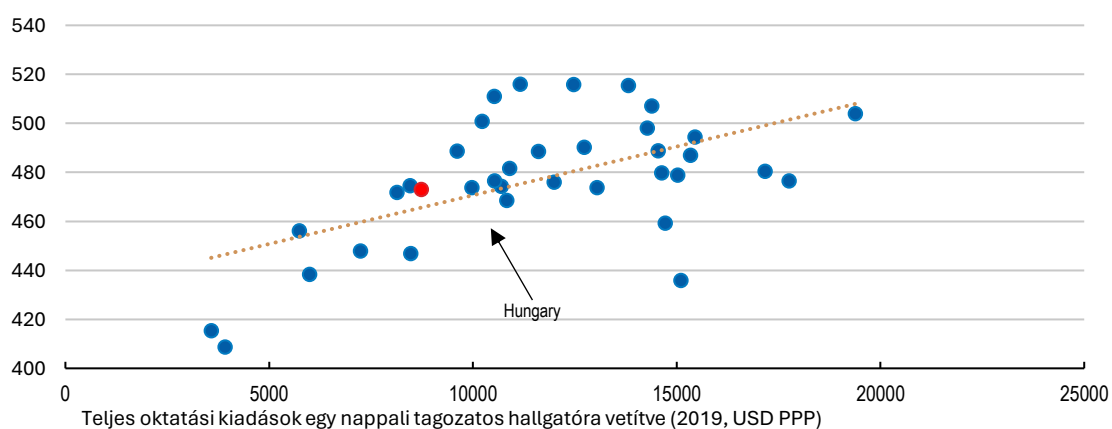
Magyarország jövőjének és versenyképességének kulcsa is az emberi erőforrások fejlesztésében rejlik. Az elkövetkezendő években azok az országok fognak előnyhöz jutni a nemzetközi versenyben, amelyek az innovációra és magas hozzáadott értékű termelésre összpontosítanak, és ehhez megfelelően képzett és kreatív munkavállalói bázis áll rendelkezésükre. Egy hatékony és jövőorientált oktatási rendszer elengedhetetlen lesz a gazdasági fejlődés, a jólét, és a társadalmi kohézió biztosításához. A következetesen prioritásként kezelt és magas minőségű közoktatás az egyik legfontosabb és hosszú távon leginkább megtérülő befektetés az ország hosszú távú sikerébe.

A. Egy teljes idejű hallgatóra jutó összes oktatási kiadás
2019, USD PPP



Átlagos olvasási teljesítmény (PISA 2022)

B. Oktatási kiadások és eredmények



Ábra 8A, 8B: Az alacsonyabb oktatási kiadások hozzájárulnak az alacsonyabb oktatási eredményekhez, Forrás: OECD Education at a Glance and 2022 PISA Survey

Vállalati szempontból az oktatási rendszer hatékonysága elsősorban abban képződik le, hogy az milyen mértékben tudja felkészíteni a fiatalokat a munkaerőpiaci lehetőségekre, illetve, hogy a jövő munkavállalói milyen hozzáadott értéket képviselnek a munkaerőpiacon. A gazdaság versenyképességének nem csak a növeléséhez, de már a fenntartásához is elengedhetetlen a magasan a képzett, modern tudással rendelkező munkaerő. A képzési lánc elejeként bemenetül szolgál mind a felsőoktatás, mind a munkaerőpiac számára, így alapvető funkciója, hogy kapukat nyisson, és felkészítsen a munkaerőpiacon való érvényesülésre a jelen és lehetőleg a jövő körülményei között, valamint felruházzon a tudatos és kompetens állampolgári létehez elengedhetetlen készségekkel.

A 2022-es PISA-felmérés eredményei szerint – mely azokat az alapvető ismereteket, kompetenciákat is méri, amelyek a továbbtanuláshoz vagy a munkaerőpiacon való elhelyezkedéshez szükségesek – az OECD-országok középmezőnyéhez tartozunk.

A 2012 és 2022 közötti időszakra vonatkozóan megfigyelt eredmények alapján mindhárom területen – matematika, szövegértés és természettudományok – csökkenés tapasztalható. Az átlagos 10 éves trend alapján a legnagyobb visszaesés a diákok szövegértési képességeiben figyelhető meg, mely közel 12 pontos csökkenést mutat. A természettudományok terén 5,5 ponttal, míg a matematikában közel 3 ponttal romlott a magyar diákok teljesítménye.

Megítélésünk szerint a jelenlegi oktatási rendszer továbbfejlesztése szükséges annak érdekében, hogy a megfelelő ismeretanyag átadása mellett a munkaerőpiacon igényelt kompetenciák és készségek fejlesztése és korszerű szakismeretek átadása is hangsúlyt kapjon.

A munkaerőpiac korunkban egyre változékonyabb, és egyre nehezebb előre jelezni, hogy milyen munkakörök és szakmák jelennek majd meg, és melyek iránt nő vagy csökken a kereslet.

| | Matematika | Szövegértés | Természettudomány | Átlag |
|-------------|------------|-------------|-------------------|-------|
| 2000 | | 480 | | 480,0 |
| 2003 | 490 | 482 | | 486,0 |
| 2006 | 491 | 482 | 504 | 492,3 |
| 2009 | 490 | 494 | 503 | 498,7 |
| 2012 | 477 | 488 | 494 | 486,3 |
| 2015 | 477 | 470 | 477 | 474,7 |
| 2018 | 481 | 476 | 481 | 479,3 |
| 2022 | 473 | 473 | 486 | 477,3 |

Ábra 9: A PISA felmérések eredménye a magyar diákok között, Forrás: OECD

Ebből adódóan azt sem tudhatjuk pontosan, milyen tudással kell felvértezni a jövő munkavállalóit. Ezért kiemelkedő fontosságú, hogy az iskolák az adaptivitást, a folyamatos tanulás és a megújulás alapvető igényét és készségkészletét sikeresen adják át a diákoknak.

Erre akkor van esély, ha a kötelező lexikális tananyag mértéke csökken, és a diákok, a megfelelő szilárdságú alapismeretek mellett rendelkeznek az alábbi kulcskompetenciákkal is:

- magas szintű írás-olvasási készségek,
- többnyelvűség,
- matematikai, valamint a természettudományokkal, a technológiával és a műszaki tudományokkal (STEM) kapcsolatos alapvető készségek,
- digitális és technológiai jártasság,
- interperszonális készségek, és új kompetenciák elsajátításának képessége,
- az aktív polgári szerepvállaláshoz szükséges készségek,
- vállalkozói szellem,
- alapvető önismeret,
- kulturális tudatosság és kifejezőkészség.

Örömmel vesszük, hogy a kormányzat felismerte a fenti készségek fontosságát a mai világban való érvényesüléshez, és azt az elitképzés során érvényesíti is, de ennek hatása a gazdaság egészének szempontjából nem elegendő. Ezért javasoljuk az elitképzésben már jelen lévő megközelítések legalább egy részének kiterjesztését a magyar közoktatás egészére. A kulcskompetenciák fejlesztése érdekében az alábbi szempontok érvényesítésére van szükség a közoktatásban:

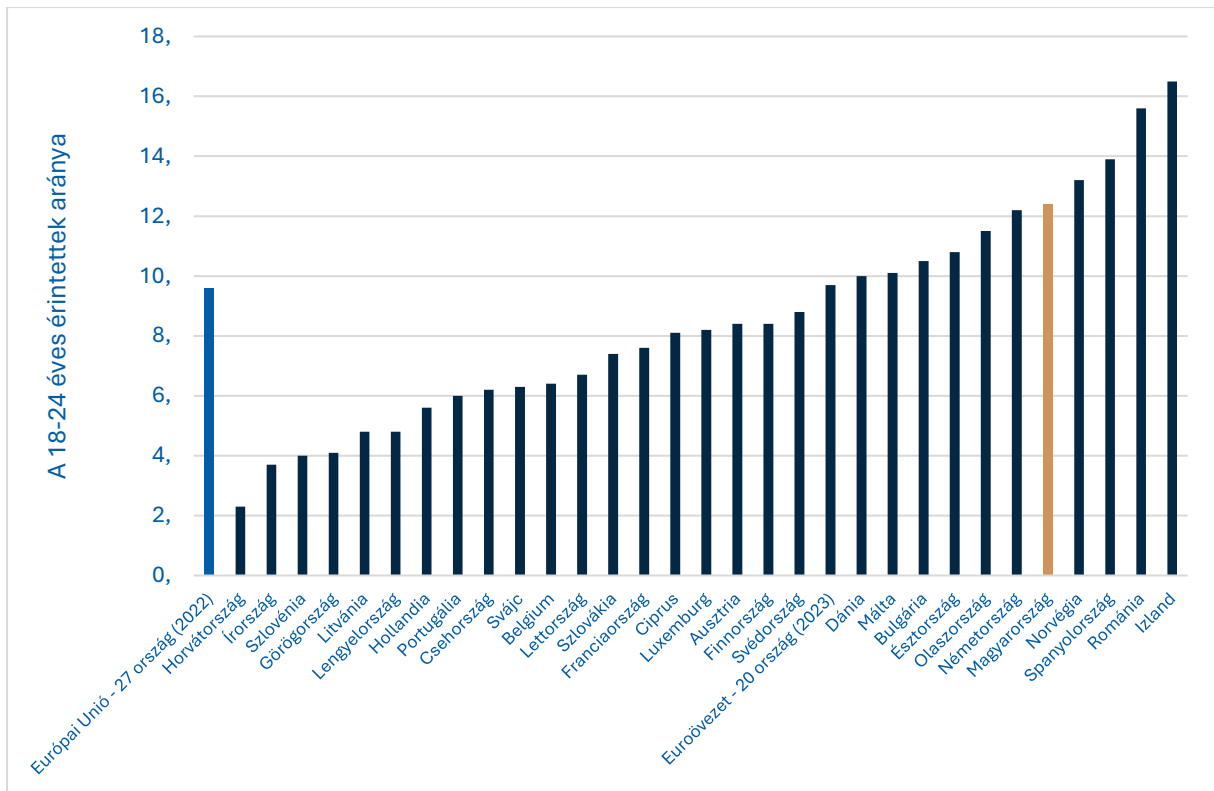
- magas színvonalú oktatási és képzési tevékenységre, ami felkészít az egész életen át tartó tanulásra,
- a gyakorlatiasabb kompetencia- valamint élményalapú oktatási és tanulási módszerek rendszerszintű használatára,
- az egyéni teljesítmény mellett, az együttműködés ösztönzésére és értékelésére,
- az alternatív tanulási módszerek és körülmények ösztönzésére,
- a kulcskompetenciák értékelésének és mérhetőségének módszereinek feltérképezésére és lefektetésére,
- korszerű és érdemleges pályaorientációs háttér és programok felépítése.

AZ OKTATÁSI RENDSZER ESÉLYTEREMTÉSI FUNKCIÓJA

Egy jól működő közoktatási rendszer alapvető funkciója a társadalmi esélykülönbségek kiegyenlítése. A jelenlegi struktúra nem támogatja, inkább hátráltatja az esélyegyenlőséget, a különböző származású, szociális háttérű, vagy készségű diákok iskolai szegregációjával. Az oktatás minősége emellett régióként jelentős eltéréseket mutat, melyek különösen súlyosan jelentkeznek a peremterületeken.

Ezt támasztják alá a már hivatkozott 2022-es PISA felmérés eredményei is, melyben a magyar diákok elért pontszámát erősen befolyásolja társadalmi-gazdasági háttérük. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az iskolarendszer esélykiegyenlítő teljesítménye alacsony. A magasabb társadalmi-gazdasági háttérű diákok (azaz a társadalmi-gazdasági státusz alapján a diákok felső negyedébe tartozók) 121 ponttal

jobb eredményt értek el, mint a hátrányos helyzetű diákok (alsó negyed). Ez a különbség messze meghaladja a 93 pontos OECD-átlagot. A 73 ország eredményeit összegyűjtő adatsor szerint az esélyegyenlőtlenséget tekintve a harmadik legrosszabb eredmény Magyarországon született.



Ábra 10: Az oktatásból és képzésből idő előtt kilépők (2022), Forrás: Eurostat

Az esélyteremtés ellen hat a közoktatási rendszerből kihullók (vagyis a legfeljebb alapfokú végzettséggel rendelkezők) még mindig igen magas száma. Magyarországon 2022-ben, 12,4% volt azoknak a 18-24 év közötti fiataloknak az aránya, akik legfeljebb alapfokú iskolai végzettséggel rendelkeznek és nem vettek részt semmilyen további képzésben, oktatásban – szemben a visevári régió 6,1 százalékos átlagával.

Az elmúlt két évtized során legnagyobb részben a szakképzetlen népesség maradt ki a foglalkoztatásból, ezáltal nőtt a társadalmi és területi egyenlőtlenségek, valamint csökkent a társadalmi mobilitás. Ez a tendencia a jövőben is folytatódni fog, hacsak az oktatási rendszer nem lesz képes felruházni a hátrányos helyzetű diákokat is a munkaerőpiacon szükséges jövőképpel és kompetenciákkal.

A munkaerőpiaci problémák enyhítése már rövid távon is elképzelhetetlen anélkül, hogy a közoktatásból kieső fiatalok megfelelő képzés után integrálódjanak a munka világába. Ez nem csak társadalmi, de gazdasági szükséglet is. El kell érni, hogy minden magyar diák legalább egy teljes értékű középfokú végzettséggel hagyja el a közoktatást, ezzel növelve esélyeit a munkaerőpiacon. Bár oktatási szakemberek között vita van a tankötelezettség 18 évre való visszaállításának hatásairól, munkaadói szemmel úgy látjuk, hogy 16 éves

korig egyszerűen nem szerezhető meg azok az ismeretek és kompetenciák, amik elegendők egy modern gazdaságban való boldoguláshoz.

VERSENYKÉPES OKTATÁS ALAPJA A FENNTARTHATÓ PEDAGÓGUS-UTÁNPÓTLÁS

Az aktív korú pedagógusok számának folyamatos csökkenése és a szakma általános elöregedése aggasztó képet fest az oktatási rendszer jövőbeli fenntarthatóságáról. A pedagógus-utánpótlás rendszerének meglátásunk szerint három fő problémája:

1. a pálya vonzerejének hiánya;
2. a pedagógusképzésre való alacsony belépési követelmények;
3. a szétaprózott pedagógusképzés.

Kiemelten fontosnak tartjuk, hogy biztosítottak legyenek az oktatás humán feltételei, mivel motivált és szakmailag felkészült pedagógusok nélkül nem vihető sikerre az oktatási rendszer átalakítása sem. Az utánpótlásképzésnél hangsúlyt kell helyezni a legkiválóbb tehetségek bevonására, ennek elősegítésére olyan kormányzati intézkedések meghozatalát szorgalmazzuk, amelyekben tükröződik a pedagógusok társadalmi-gazdasági súlyának és jelentőségének fel- és elismerése. A bérfelzárkóztatás megkerülhetetlen, de nem elegendő lépés ebben a folyamatban. A megfelelő készségekkel és motivációval rendelkező oktatói állomány pályára vonzásának érdekében javasoljuk az oktatás kérdésnek kiemelését a napi politika kérdésköréből, és visszahelyezését a társadalmi minimum keretrendszerébe.

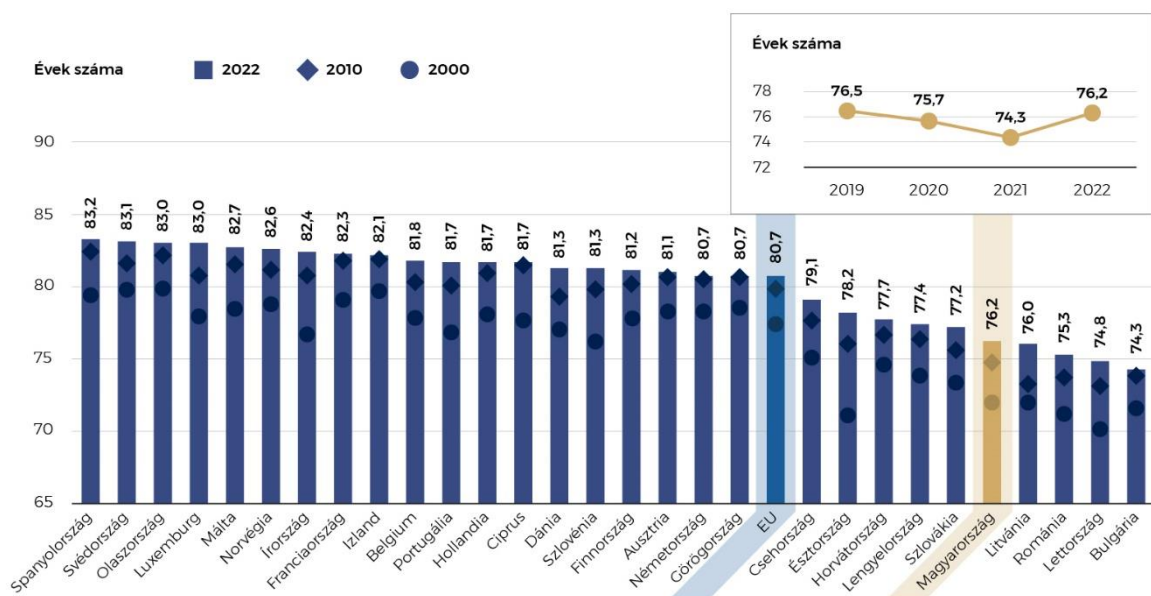
Bár az egyenlő minőségű oktatáshoz való hozzáférést az államnak kötelessége biztosítani, egyben el kell kerülni az oktatás túlzott uniformizálását, aminek a kockázata benne rejlik a centralizációs törekvésekben. Természetesen nem vitatjuk, hogy szükség van alaptantervre, ami kijelöli azt az ismereti- és készség-keretrendszert, amit minden diáknak el kell sajátítania, de az egyéni tanulási utak kialakítása során elengedhetetlen, hogy a pedagógusoknak elegendő autonómiájuk legyen, hogy hozzásegíthessék a diákokat a számukra legmegfelelőbb tanulási módszerekhez. A nagyobb oktatói szabadság és módszertani rugalmasság új jógyakorlatok kialakulásához is vezethet, úgy, mint az új digitális technológiák (pl. generatív MI) megfelelő helyének kialakítása az oktatási rendszerben. Mindehhez elengedhetetlen a kormányzati elköteleződés a modern, digitális oktatási módszerek bevezetésére, amely biztosítja a tanárok és iskolák hozzáférést a digitális megoldásokhoz és eszközökhöz. Az iskolák szervezeti-irányítási autonómiája biztosíthatja a tanárok önállóságát és szakmai szabadságát.

A pedagógusok mellett fontos kibővíteni a támogató szakemberek hálózatát is, mint például az iskolapszichológusok, fejlesztő pedagógusok, gyerekek mentális egészségével foglalkozó szakemberek, pályaválasztási tanácsadók stb. Rájuk minden intézményben, de a lemaradó régiók iskoláiban különösen nagy szükség volna.

Magyarország gazdasági versenyképessége szorosan összefügg azzal, hogy az oktatási rendszer képes lesz-e hatékonyan közvetíteni, gyakorlati szinten érvényesíteni és kielégíteni a gazdaság szükségleteit. Az olyan készségek, mint a problémamegoldás, kreativitás, kommunikáció és digitális jártasság nem csupán a személyes érvényesülésre vannak hatással, hanem az ország gazdasági és innovációs potenciálját is meghatározzák. Ennek megfelelően az oktatási rendszernek dinamikusan kell alkalmazkodnia az aktuális és jövőbeli munkaerőpiaci követelményekhez, hogy hozzájáruljon az ország versenyképességének fennmaradásához és növekedéséhez. Egy következetes és teljeskörű reform már tíz éven belül érezhető pozitív hatásokkal járna, és hosszú távon alapot teremtene egy versenyképesebb, és prosperálóbb Magyarország kialakulásához.

AZ EGÉSZSÉG ÉS VERSENYKÉPESSÉG KAPCSOLATA

A népesség egészségi állapota a társadalom és gazdaság minden területére kihat, ezért a népesség egészségi állapotának javítása, illetve a krónikus betegségek kialakulásának megelőzése és korai felismerése nemzetstratégiai érdek is. Sajnálatos módon Magyarországon a várható élettartam 76,2 év, ami az EU-ban az 5. legalacsonyabb érték, mely ráadásul a Covid19 világválság alatt két évvel vissza is esett.



Ábra 11: A várható élettartam több mint 2 évvel csökkent a Covid19-világválság kezdete után. Forrás: OECD: State of Health in the EU; Magyarország, egészségügyi országprofil 2023

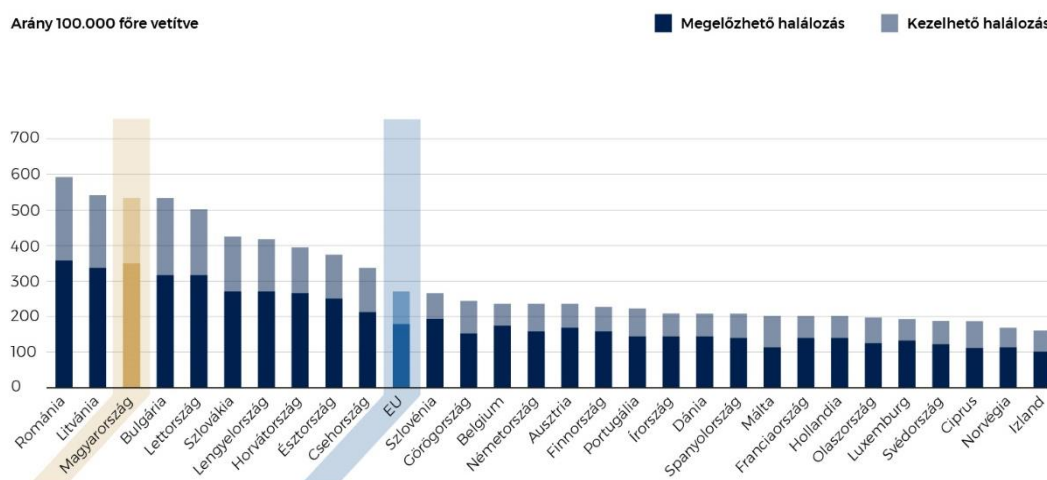
A jó egészségi állapotú állampolgárok kevesebb terhet rónak az ellátórendszerre, a jó népegészségi mutatók pedig közvetlen és pozitív hatást gyakorolnak a termelékenységre és így Magyarország általános versenyképességére is. Az egészségben eltöltött évek számának növekedése kimutathatóan együtt jár a nagyobb termelékenységgel és GDP-

növekedéssel, ebből kifolyólag az egészségügyi kiadásokra „költségközpont” helyett inkább a humánerőforrásokba való befektetésként érdemes tekinteni.

Jelenleg minden uniós országban – így Magyarországon is – az elöregedő népesség miatt egyre költségesebbé válik a jóléti rendszerek fenntartása. Ezzel párhuzamosan a munkaerőpiacra újonnan belépők száma rendre elmarad a nyugdíjba vonulókétól. Ez a költségvetési és versenyképességi szempontból is kedvezőtlen hatás mérsékelhető munkaerőimporttal, vagy hosszú távon a születésszám növelésével, de ezek mellett szükséges a munkaképes korú népesség egészségének megőrzése is.

A magyar gazdaság munkaerőigényét nem lehetséges csak vendégmunkásokkal, vagy a munkaerőpiacra újonnan belépő fiatalokkal kielégíteni. Ennek egyértelmű jele, hogy az elmúlt tíz évben a 65 éves, vagy annál idősebb, vagyis a nyugdíjkorhatáron túl is tovább dolgozó munkavállalók száma megháromszorozódott. Előrejelzések szerint az alkalmazásban álló 65 éven felüliek aránya a 2018. évi 19%-ról 2050-re 29%-ra fog emelkedni. Így a munkaképes korúak egészségén túl, már ennek a korosztálynak a szellemi és fizikai állapota is jelentős hatást gyakorol az ország gazdasági teljesítményére. A népesség egészségi állapota egy olyan kritikus stratégiai tényező, amely csak gyors és hatékonyan megvalósítható intézkedésekkel javítható. Aggasztó jelenség, hogy felmérések szerint a 45 év feletti munkavállalók közel 17%-ánál a Munkaképességi Index „mérsékelt” vagy „rossz” értéket mutat, ami sürgős beavatkozás szükségességét jelzi a munkaképesség elvesztésének veszélye miatt.

Magyarországon az elkerülhető halálozás miatti életév-veszteség mértéke a legmagasabbak között van az OECD országok között. Ez a kedvezőtlen helyezés egyaránt vonatkozik a megelőzhető halálózásra (amelynek népegészségügyi és elsődleges prevenciók beavatkozásokkal lehetne elejét venni), valamint a kezelhető halálózásra (amelyet kellő időben történő szűréssel és megfelelő kezeléssel el lehetne kerülni). Az elkerülhető halálozás különösen nagy hatással van a gazdaság egészének versenyképességére, hiszen az elhunytak elvesztésével komoly humánerőforrás is elvesz.



Ábra 12: Az elkerülhető halálozás aránya Magyarországon a 3. legmagasabb az EU-ban. Forrás: OECD: State of Health in the EU; Magyarország, Egészségügyi országprofil 2023

A népesség egészsége és a gazdaság versenyképessége közötti szoros összefüggés miatt az egészségüggyel kapcsolatos stratégiai tervezéskor a gazdaságra gyakorolt hatásokat is figyelembe kell venni. Szeretnénk hangsúlyozni, hogy támogatjuk azokat a törekvéseket, melyek az ágazat szervezési, költség- és erőforrás-hatékonyágát kívánják javítani, és szorgalmazzuk a változtatások mielőbbi szervezett bevezetését. Emellett viszont meg kell említenünk, hogy a rendszer összességében csak akkor érhető el tartós pozitív változás, ha a GDP-arányos egészségügyi közkiadások jelentősen és tartósan megnövelésre kerülnek.

A következőkben azokat az egészségügyi ökoszisztémát érintő szempontokat vesszük sorra, melyek tagjaink szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bírnak. Mivel azonban a témák teljes vertikumának taglalása meghaladná ennek a dokumentumnak a kereteit, a részletes áttekintéshez javasoljuk a 2022-ben kiadott [Egészséges Nemzet, Versenyképes Ország](#) című állásfoglalásaink áttekintését.

Magyarország az utóbbi évtized végéig elmaradt Csehország, Szlovákia és Lengyelország szintjétől. Ugyan 2020-ban Magyarország megközelítette a V4 átlagot, de ez az előrelépés az ágazati béremeléseknek és a Covid elleni védekezéssel összefüggő rendkívüli tételeknek tudható be. Az aktív, munkaképes társadalom kialakítását szolgáló erőfeszítések sikeréhez, és Magyarországnak legalább az európai átlaghoz való felzárkózásához a GDP-arányos egészségügyi közkiadások szintjének tartósan és érdemben meg kellene haladnia a V4-ek átlagát.

A MODERN EGÉSZSÉGÜGYET KISZOLGÁLÓ NEMZETKÖZI ÉRTÉKLÁNCOK

A Covid-járvány rávilágított arra, hogy érdemes az önellátást erősíteni az egészségügyben is, de ez elsősorban az alapvető higiéniai felszerelések (maszkok, kesztyűk, kézfertőtlenítők stb.) illetve alapvető gyógyszerek területén érhető el. A modern egészségügyben a komplex gyógyszereket és eszközöket azok sokfélesége és technológiai szükségletei miatt világszerte globális értékláncokban állítják elő, és még a legnagyobb és gazdaságilag legerősebb országok részéről sem célszerű vagy reális a teljes vertikum kizárólag belföldi előállítására. A komplex gyógyszerek és eszközök esetében az értékláncoknak a korlátozott lerövidítése is csak összeurópai viszonylatban, illetve összefogással érhető el.

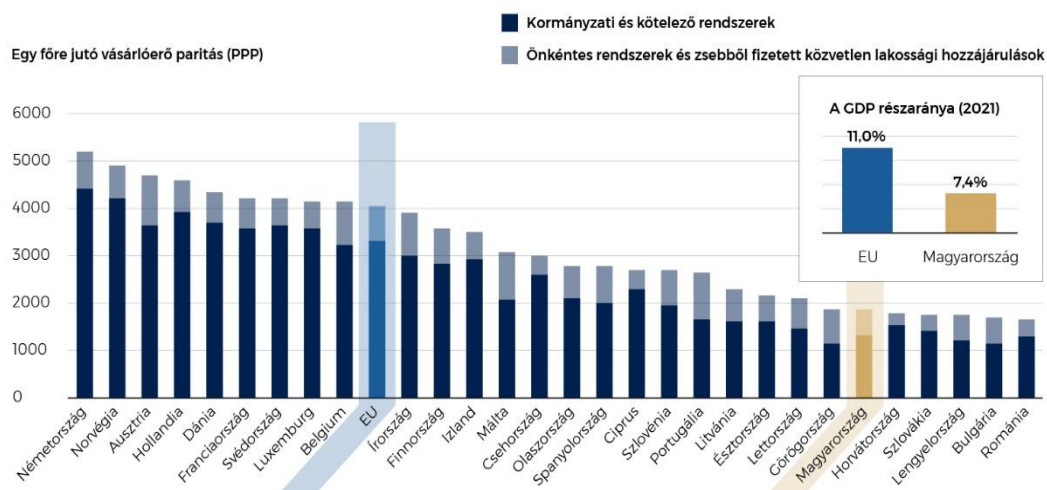
Mindezek mellett magyar viszonylatban is fontos az egészségiparban folyó kutatás-fejlesztési beruházások és minél magasabb magas hozzáadott értékű munkafolyamatok iparág-specifikus ösztönzése. A hazai gyógyszerágazat hosszú távú versenyképességének növelése nehezen képzelhető el a nemzetközi tőke és tudás bevonása nélkül. Ezen beruházások nemcsak közvetlen gazdasági hatásukon keresztül játszanak szerepet az ország versenyképességének növelésében, hanem a magasan képzett munkaerő megtartásán, a kutatáshoz szükséges területek (pl. digitális kompetenciák, Big Data és AI kapacitások stb.) fejlődésén és így az intellektuális tőke

növelésén keresztül is. Fontos viszont megjegyeznünk, hogy elválasztandónak tartjuk az iparpolitikai megfontolásokat a gyógyszer-támogatási és finanszírozási kérdésektől, mivel a két területnek eltérőek a céljai. Míg az iparpolitika elsődlegesen gazdaságstratégiai célokat követ, addig a finanszírozás során az érték alapú megközelítést kell követni, vagyis a páciens legnagyobb elérhető egészségnyereségét a legkedvezőbb áron biztosítani.

A digitális egészségügyi infrastruktúra fejlesztése – különös tekintettel az egészségügyi adatbázisok integrálására, az azokban lévő adatok tisztítására, valamint az adatok jobb kezelését és megosztását segítő e-egészségügyi megoldások bevezetésére – egyszerre segítenék az ellátás hatékonyságát, és tennék lehetővé a hazai kutatások, valamint az üzleti alapon működő beruházások növelését. Ezen a területen is szorgalmazzuk, hogy a kormányzat működjön együtt a szektor piaci szereplőivel a digitális egészségügyi szolgáltatások előmozdítása érdekében.

A MAGYAR EGÉSZSÉGÜGYI ÖKOSZISZTÉMA KIHÍVÁSAI

A magyar egészségügyi ráfordítások mind GDP-, mind lakosságarányosan Európa legalacsonyabbjai közé tartoznak. A 2021-es évben a GDP mindössze 7,4%-át költöttük egészségügyre, szemben az európai 11%-os átlaggal. A ráfordítások szignifikáns növelésének szükségességét Magyarországon jól illusztrálja a már korábban említett, 100.000 főre vetített OECD-adat az elkerülhető halálozások számáról, illetve az, hogy a rákbetegségekből fakadó halálozások esetében hazánk az első, a kardiovaszkuláris betegségekből eredő halálozásban esetében pedig Bulgária után a második helyen szerepel az Európai Unióban.



Ábra 13: Az egészségügyi kiadások Magyarországon EU-s viszonylatban a legalacsonyabbak közé tartoznak. Forrás: OECD: State of Health in the EU; Magyarország, egészségügyi országprofil 2023

Az egészségügyhöz kapcsolódó élettudományi vállalatokat működésük során ugyanúgy sújtják a kiszámíthatatlan jogszabályi-adózási környezetből fakadó kihívások, mint más szektorok szereplőit. Ezen felül, a szektor sajátosságaiból fakadóan elmondható, hogy a területen működő tagvállalatainkat egyre jelentősebb kihívások elé állítják az üzleti-működési környezetüket negatívan befolyásoló folyamatok. A forint volatilitása, trendszerű leértékelődése, a kívántnál még mindig magasabb infláció és a globálisan megnövekedett gyártási és logisztikai költségek súlyos kihívást jelentenek az élettudományi vállalatoknak. Tekintettel arra, hogy nagyon korlátozott lehetőségeik vannak a negatív tényezők kompenzálására, a jövedelmezőségük erősen romlik, és ez kihatással van nem csak az általuk forgalmazott termékek elérhetőségére, de a kutatás-fejlesztést érintő tevékenységükre, és egyéb beruházási hajlandóságukra is.

Az ellátásbiztonság megőrzése szükségessé teszi olyan árkövetési mechanizmusok bevezetését, amelyek ellensúlyozzák a negatív gazdasági folyamatokból, az alapanyag- és energiaárak növekedéséből, valamint a szállítványozási költségek emelkedéséből fakadó, a tagvállalataink üzleti-működési környezetére rendkívül káros hatásokat. A gyógyszeripari vállalatok számára kiemelkedően magas terhet jelent a 10 ezer forintot meghaladó termelői áras gyógyszerek esetében a 2023. május 31-én kivetett 40%-os gyógyszerforgalmazói különadó.

Külön kihívást jelent a kórházi tartozások kérdésköre is. Az adósságok rendszeres újratermelődésének okai jól ismertek az egészségügyi szakpolitika döntéshozói előtt, és ezek részletes tárgyalása egyébként is túlmutatna ennek a javaslatcsomagnak a keretein. Mindezek mellett, versenyképességi szempontból is központi jelentőségű kérdésről van szó, így egy olyan megoldás szükséges, amely biztosítja egyrészt a beszállítók magyar egészségügyi ellátására való elkötelezettségét, másrészt a rendelkezésre álló pénzügyi források hatékony felhasználását. Szorgalmazzuk egy olyan struktúra felállítását, ahol a kórházi megrendelések időbeni ellentételezését egy állami felhatalmazással bíró pénzintézet végzi a szállítók felé. A kiszámítható fizetési környezet stabilabbá tenné a kórházi beszállítók működését és segítené az ellátásbiztonság fenntartását.

AZ ÁLLAMI ÉS A MAGÁNEGÉSZSÉGÜGY VISZONYA

A magánegészségügy, bár nem jelenti a közellátás alternatíváját, de tehermentesíti azt, illetve hiánypótló szolgáltatásokat is nyújt. Az állami és a magánegészségügyi rendszer tudatos, tervezett együttműködési kereteinek kialakítása jelentősen enyhíthet a jelenlegi rendszerszintű problémák (várólisták, alulfinanszírozottság, betegelégedettség stb.) nagy részén. Fontos azt is megjegyezni, hogy Magyarországon nincs két rendszerre elegendő egészségügyi szakember, a hiányzó humánerőforrás problémáján szintén a két rendszer hatékony együttműködése javíthat.

Magyarországon az összes egészségügyi kiadás 25%-ának kifizetése történik tisztán „zsebből”, szemben a 2023-as 18%-os OECD átlaggal. Szükséges volna ezért egy

fenntartható, választékbővítő, vegyes finanszírozású szolgáltatás megteremtésére (NEAK és lakossági magánforrásokból), mely a jelenleg tisztán magánfinanszírozásban működő szolgáltatókra épít. Ez a modell a köz- és a magánfinanszírozás merev szétválasztása és szembeállítás helyett az együttélést teremtené meg, és úgy lenne képes segíteni a szolgáltatási piac fejlődését, hogy közben nem csökkenti a rendszerben a szolidaritást.

A PREVENCIÓ MEGERŐSÍTÉSE A FOGLALKOZÁS-EGYÉSZSÉGÜGYÖN KERESZTÜL

Egy korszerű és jól szervezett foglalkozás-egészségügy az alapellátás kiegészítőjévé tudna válni, a vállalatok szervező ereje (kellő ösztönzőkkel megtámogatva) a prevencióban és az alapszintű szakellátásban népegészségügyi-szintű egészségnyereséget eredményezhet. A hatás akkor maximalizálható, ha a jogszabályok és ösztönzők együttesen minden foglalkoztatott esetében (~4,7 millió fő) képesek megvalósítani a foglalkozás-egészségügyi rendszerrel való találkozást.

A helyzetnek különös aktualitást ad, hogy a NEAK adatai szerint 2024 januárjában a tartósan betöltetlen háziiorvosi praxisok száma nagyságrendileg 900 volt, így közel 1,5 millió embernek nincs állandó háziorvosa, és a háziorvosok 60 év feletti átlagéletkora, valamint az utánpótlás hiánya miatt a helyzet további romlására lehet számítani. Ezért a foglalkozás-egészségügyi szolgáltatók a jelenleginél sokkal hangsúlyosabb szerepet kaphatnának a szűrővizsgálatokra történő mozgósításban és így prevencióban. Ehhez elengedhetetlenül szükséges, hogy a foglalkozás-egészségügyi szakorvosok megkaphassák a háziiorvosi jogosultságokat (pl. beutalási és gyógyszerfelírási jogkör). Ennek kiegészítéseként javasoljuk, hogy a kormányzat tegye lehetővé a szakorvosok számára a területi ellátási kötelezettséggel nem rendelkező háziiorvosi praxis alapításának lehetőségét is.

IV. AZ OKOS NÖVEKEDÉS FELTÉTELEI

A DIGITÁLIS TRANSZFORMÁCIÓ JELENTŐSÉGE

A digitalizáció alatt egy olyan átfogó folyamatot értünk, amely a XXI. században alapvetően határozza meg egész világunkat, beleértve a társadalmunkat és gazdaságunkat. Az új működési rendszerre való átállás egyszerre jelent páratlan lehetőséget és kihívást, hiszen egyik oldalról kiutat kínálhat a közepes jövedelmi csapdából, és katalizálhatja a magasabb hozzáadott értékű gazdaság irányába való elmozdulást. A másik oldalról viszont a digitalizációs időablak elmulasztása a már elért gazdasági eredményeket is veszélyeztetheti.

Hiszünk benne, hogy Magyarország versenyképességének növeléséhez elengedhetetlen egy modern adatgazdaság kialakítása, valamint az arra épülő döntéshozatali gyakorlat megteremtése. Üdvözljük és támogatjuk a kormányzat ilyen irányú törekvéseit, mint amilyen a társadalom digitális készségfejlesztését célzó programok, a digitális állampolgárság bevezetése, vagy az egészségügyi tervezés és döntéshozatal adataira helyezése. A nemzeti adatvagyon jelentős gazdasági és K+F+I potenciált hordoz, ezért fontosnak tartjuk, hogy ez (megfelelő adatvédelmi feltételek mellett) a gazdasági szereplők számára is legyen hozzáférhető.

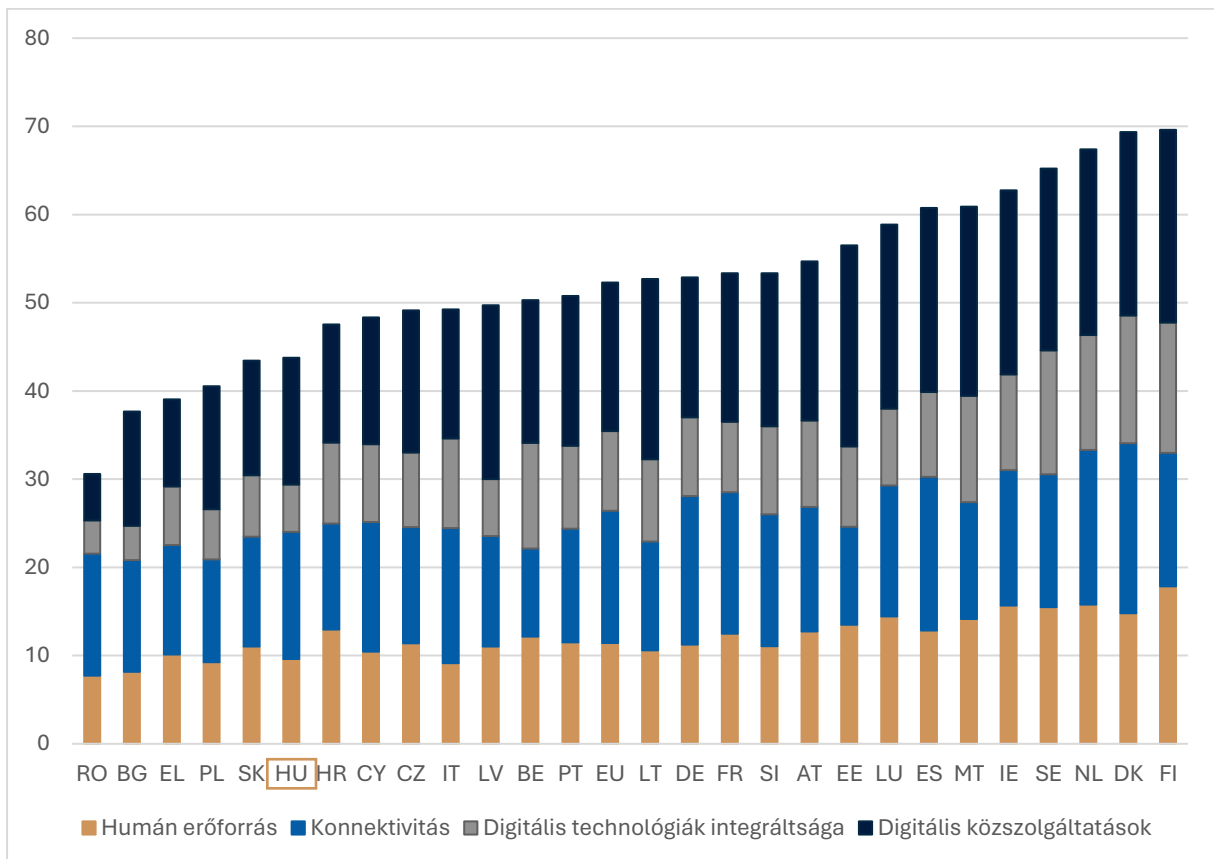
Álláspontunk szerint az adattárolás földrajzi helyszínhez kötése nem erősíti az adatszuverenitást, és valójában inkább biztonsági kockázatot hordoz. Az adatok informatikai védelmét ugyanolyan szinten meg lehet valósítani felhőalapú platformokon, mint fizikai szervereken. A felhő alapú infrastruktúra decentralizált jellege miatt nem kitett a fizikai kockázatoknak úgy, mint helyszíni adathordozók ellopása, szabotázs, célzott, a fizikai infrastruktúrát érintő támadások stb.

A digitális átállásnak újabb lendületet ad a mesterségesintelligencia-megoldások terjedése. Ezek megjelenése, használata ugyanolyan forradalmi változásokat hozhat, mint korábban a villamosenergia vagy az internet elterjedése. Az MI korunk talán legmeghatározóbb technológiájaként azonosítható, melyre egyes, a területen éllovas országok már a telekommunikációs vagy az adatközpontokkal összemérhetően fontos infrastruktúráként tekintenek. Hazánkban is ezt a szemléletet és példát érdemes követni, annak érdekében, hogy a közepes fejlettség csapdáját elkerülhessük.

A DIGITÁLIS TRANSZFORMÁCIÓ MAGYARORSZÁGON

A digitalizáció mérésére európai viszonylatban a legjobb referenciarendszer a digitális gazdaságot és társadalmi fejlettségét mérő uniós mutató, a DESI. A 2022-es felmérés alapján Magyarország a 27 uniós tagállam között a 22. helyen áll. A digitális átalakulás az elmúlt években az uniós átlagnak megfelelő ütemet mutatott, ugyanakkor Magyarországnak több területen is fel kellene zárkóznia:

- A digitális közszolgáltatások (21. helyezés 57,4 ponttal, 67,3 pontos EU-átlag mellett),
- Humán tőke digitális készségei (23. helyezés 38,4 ponttal, 45,7 pontos EU-átlag mellett),
- A digitális technológiák integráltsága (25. helyezés 21,6 ponttal, 36,1 pontos EU-átlag mellett).



Ábra 14: DESI-index 2022, Forrás: Európai Bizottság

A digitális közszolgáltatások terén nagy előrelépést jelenthet a Nemzeti Digitális Állampolgárság Program, mely megfelelő implementáció esetén jó alapot szolgáltat a hátrány ledolgozására. Javasoljuk, hogy a részletek minél sikeresebb kidolgozása és megvalósítása érdekében a kormányzat folytasson intenzív párbeszédet a hazai és multinacionális iparági szereplőkkel, valamint az őket képviselő szakmai szervezetekkel. A program sikere a fogadó oldalon is múlik, vagyis azon, hogy az ügyfelek (vállalkozások, de még inkább az állampolgárok) részéről mennyire van meg a bizalom, valamint a képesség a szolgáltatások használatára. Ezért az implementáció megfelelő pontjain javasoljuk a politikai üzenetektől mentes, pozitív hangvételű, tájékoztató-edukációs kampányok indítását.

A humán tőke digitális készségeit illetően elmondható, hogy a lakosság 49%-a rendelkezik legalább alapszintű ismeretekkel, szemben az 54%-os uniós átlaggal, a magasabb szintű ismeretek megléte 22% az uniós 26%-hoz képest. Az IKT szakemberek esetében az arány 3,9% szemben az Unióban mért 4,5%-kal, ráadásul ebben a

kulcsfontosságú mutatóban 2019 óta alig fél százalékpontos javulást sikerült elérni. Úgy véljük, hogy az ezen a területen való elmaradás az uniós átlagtól nem biztosítja a felzárkózást, ezért aggasztó az ország jövőbeli versenyképessége szempontjából. Kiemelt prioritásnak tekintjük a digitális oktatás, az általános digitális készségek javítását, a digitalizáció adta előnyök révén a magyar oktatási rendszer fejlesztését, valamint a kiberbiztonsági kockázatokkal szembeni ellenállás növelését. Ezért szorgalmazzuk a helyzet javítását megfelelő kormányzati elhatározás és erőforrás-allokáció mellett.

A digitális technológiák gazdasági integráltságát illetően, bár 2021-ben történt előrelépés, a magyar vállalkozások többsége még mindig nem használja ki a digitális technológiák kínálta lehetőségeket. A vállalatok 21%-a használ vállalati erőforrás-tervezési szoftvert az információk elektronikus megosztására (uniós átlag: 38%), és csak 13%-uk használja a közösségi média eszközeit (uniós átlag: 29%), illetve alkalmaz elektronikus számlázást (uniós átlag: 32%). Hasonló a helyzet a fejlett technológiák esetében: a mesterséges intelligencia, a felhőszolgáltatások és a nagy adathalmazok tekintetében Magyarország szintén jóval az uniós átlag alatt teljesít. E szolgáltatások igénybevétele 3% és 21% között mozgott, szemben a digitális évtized 2030-ra kitűzött 75%-os célkitűzésével. Az eltérések fakadhatnak eszköz- vagy hozzáértő emberi erőforrás hiányából, vagy akár abból, hogy a vállalkozások nem ismerik fel a digitális technológiák fontosságát.

Ahhoz, hogy hazánk élni tudjon a technológiai fejlődésben rejlő kitörési lehetőséggel, következetes technológia-vezérelt növekedési pályára kell állítani a gazdaságot, ideértve az iparpolitikát, a vállalkozásfejlesztést, az innovációs politikát, az oktatási és képzési rendszereket, illetve az állami szolgáltatásokat. Ezek megvalósítására szakmai szervezetek részletes javaslatokat készítettek; a témában szeretnénk a döntéshozók figyelmébe ajánlani stratégiai partnerünk, az IVSZ – Digitális Vállalkozások Szövetsége által 2022-ben kiadott [Összefogás a Digitális Magyarorszáért](#) c. javaslatcsomagot, amelyben foglaltakkal kamaránk is egyetért.

AZ EGYETEMI-INNOVÁCIÓS RENDSZER ÉS A VÁLLALATI EGYÜTTMŰKÖDÉS

Magyarország hosszú távú versenyképességének biztosításához elengedhetetlen egy jól működő oktatási-kutatási-innovációs ökoszisztéma kialakítása. Ennek a rendszernek egyik legfontosabb elemét adják a különböző felsőoktatási intézmények, melyek tagvállalataink szempontjából három fontos funkciót töltenek be:

1. a „talent pool” feltöltése, jövőbeli munkavállalók képzése;
2. projektalapú innovációs együttműködés;
3. alapkutatásból származó innovációk, felhasználása, „spinoffokkal” történő együttműködés.

Ahogy a *Humán Tőke* c. fejezetben is kifejtettük, a magyar munkaerőpiacon jellemző az erős munkaadói kereslet, különösen a képzett munkavállalók esetében. Ebből kifolyólag a piac kereslet-kínálati szabályainak megfelelően kialakult egy olyan gyakorlat, miszerint az egyetemi hallgatók, akár még alapképzési tanulmányaik alatt is könnyen találnak (az élethelyzetükhöz képest) jól fizető állásajánlatokat, melyre egyes adópolitikai intézkedések, mint például a 25 év alattiak SZJA-mentessége még rá is erősít. Bár a munkatapasztalat korai megszerzése üdvözlendő, a gyakorlat egyben azt is eredményezi, hogy az alapidiploma megszerzése után sok hallgató nem folytatja tanulmányait, vagy akár már az előtt távozik a rendszerből. Össztársadalmi szinten a folyamat azt eredményezi, hogy a kelleténél kevesebb magasan képzett (mesterfokozattal vagy doktori fokozattal rendelkező) munkavállaló lép ki a rendszerből, mely szűkíti a magas hozzáadott értékű, K+F+I beruházások megvalósíthatóságát.

A kormányzat a 2021-es év során az új felsőoktatási modellrendszer bevezetésével jelentős változásokat indított el a magyar egyetemek életében. Az átalakítás egyik kiemelt célja volt, hogy kedvezőbb jogszabályi és működési környezetet teremtsen a felsőoktatási intézmények és az üzleti szektor közötti együttműködésre. Bár a modellváltás mérlegéről összességében még korai konklúziót vonni, néhány megállapítást – több érintett szereplővel való háttérbeszélgetés lefolytatása után – már tehetünk.

Üdvözljük a kormányzat távlati célját, miszerint a felsőoktatási intézmények alapítványi fenntartásba helyezésével az eddiginél rugalmasabb működési környezetet kívánnak teremteni, a képzési színvonalat emelni, az egyetemi innovációk piaci hasznosulását elősegíteni szeretnék. Általános tapasztalatunk, hogy a modellváltás nyitottabbá tette a felsőoktatási intézményeket az ipari szereplőkkel való együttműködésre.

A nyitottság megléte mellett az üzleti szereplőkkel való együttműködés hatékonyságát rontja, hogy a vállalati kapcsolatokért felelős részlegek felépítése és hatékonysága intézményenként eltér, a kooperáció hatékonysága sokszor inkább személyes kvalitásokon múlik. A hatékonyság növeléséhez fontos volna egy olyan egységes, könnyen hozzáférhető intézményi keretrendszer kialakítása, mely segíti az üzleti szereplőket az adott felsőoktatási intézmény szolgáltatásainak feltérképezésében és igénybevételeiben. Az egységes intézményi keretrendszer kialakításával összhangban szükség volna az üzleti koordinációs területen dolgozó munkatársak körében a projektmenedzsment-szemlélet fejlesztése is, vagy akár allokált projektmenedzserek alkalmazására. Az intézményi kapacitások hatékony piaci pozicionálásához szükség van megfelelő marketingszemléleti háttérre és némi értékesítői mentalitásra is. Mindezek megléte gyorsíthatná az intézményi operatív folyamatokat is, elősegítve a piaci határidők betartását. Egy országos egyetemi tudásbázis, valamint egy kutatási kapacitásokat tartalmazó intézményi kompetenciatérkép létrehozása (finanszírozási modelltől függetlenül és évenkénti frissítés mellett) szintén nagymértékben elősegíthetné az együttműködést.

Stratégiai szinten is érdemes volna átgondolni, hogy a felsőoktatási intézmények sikeressége milyen kritériumok alapján kerüljön értékelésre. Az egyetemi oktatók

kapacitásai sokszor elaprózódnak az előírt oktatási tevékenység, a vállalatok innovációs projektmunkái, valamint az alapkutatói tevékenység között. Stratégiai jelentőségű kérdés, hogy a jelenlegi magyar viszonyok között mennyi erőforrást érdemes az alapkutatói tevékenységre fordítani, tekintettel arra, hogy ezen a területen tényleges globális verseny zajlik, és a versenytársak a világ legjobban finanszírozott intézményei közül kerülnek ki. Ugyanakkor az is mérlegelendő, hogy bár a kutatói erőforrások piacorientált szempontok szerinti lekötése kézzelfoghatóbb, és anyagilag jövedelmezőbb eredményekkel jár, az alapkutató, a tevékenységből származó potenciális „áttöréses” jellegű felfedezések mellett fontos szerepet játszik a kutatói életpálya vonzóvá tételében, és ezáltal az utánpótlás biztosításában is.

Kritikusan fontos, hogy a magyar felsőoktatási intézmények akadálytalanul vehessenek részt az uniós és más nemzetközi kutatói és hallgatói programokban (különösen gondolunk itt a Horizont és az Erasmus programokra), mivel bármilyen nivós tudományos és képzési tevékenység napjainkban csak nemzetközi hálózatokba ágyazva képzelhető el. Amennyiben a hazai, alapítványi fenntartású intézmények elszigeteltsége állandósul, úgy várható, hogy fokozatosan veszíteni fognak versenyképességükből, és még nehezebben fogják tudni megtartani a magas szakmai tudással és presztízzsel rendelkező szakembereket is. Egy ilyen helyzet hosszabb távon negatív hatást gyakorolhat a magasabb hozzáadott-értékű gazdaság irányába való elmozdulás perspektíváira is, és szűkítheti a magasabb hozzáadott-értékű FDI behozatalának lehetőségét is.

Az egyetemi alapítványok kül- és belföldi hitelességének helyreállítása érdekében szükség volna arra, hogy a kuratóriumok kellően diverz, politikailag független, pénzügyi, üzleti, jogi, oktatási és más háttérű szakemberekből álljanak.

GAZDASÁGI FEJLŐDÉS AZ EURÓPAI ZÖLD MEGÁLLAPODÁS KERETEIN BELÜL

A széndioxid-kibocsátás csökkentése – azon túlmenően, hogy az Európai Zöld Megállapodásnak (Green Deal-nek) is központi eleme – egyetemes cél is. Ezzel összefüggésben támogatjuk a Magyarország Nemzeti Energia- és Klímatervében foglalt vállalásokat. A célok elérésére javasoljuk, hogy szülessen egy részletes, hatásvizsgálatokkal és iparági egyeztetésekkel, továbbá felelősök megjelölésével megtámogatott akcióterv, amely 5-10 éves célkitűzéseket határoz meg, mely célkitűzéseket következetesen, edukációs céllal kommunikálni szükséges a társadalom egésze felé. Fontos, hogy a kormányzat a megvalósulást folyamatosan, elszámoltatható módon ellenőrizze.

A gazdaság, különösképpen az ipar fokozatos zöld átmenetére feltétlenül szükség van, de az csak akkor mehet végbe, ha a gazdasági változások nem rónak aránytalanul nagy terhet a társadalomra, és nem rontják az uniós vállalkozások versenyképességét. Úgy véljük, hogy az Európai Bizottság egyes javaslatai jelenlegi formájukban a

versenyképességet veszélyeztető terheket és kötelezettségeket jelentenek az ipar számára, például a még nem gazdaságos és meg nem térülő beruházások idő előtti bevezetési kényszerével. Ezek a jelentős tőkeigényű és magas kockázatú beruházások veszélyeztethetik az ipari szereplők gazdaságos működését, és ezáltal az európai ipari kapacitások versenyképességét az amerikai és ázsiai importtal szemben. A vállalatok ösztönzése és az átállás költségének mérséklése – az uniós versenyjogi szabályok megtartása mellett – gyorsíthatná a Green Deal-ben foglalt célok elérését, és elősegíthetné beruházások Európai Unió és Magyarországon belüli megvalósulását. Ez utóbbihoz a bürokrácia csökkentése és a kiszámítható jogszabályi környezet biztosítása is nagy mértékben hozzájárulna. A 2024 februárjában bemutatott, az ágazatok széles köre által támogatott Antwerpeni Nyilatkozat az Európai Ipari Megállapodásért is a fent megfogalmazott kérdésekre reflektál. A nyilatkozatban foglalt célok mind arra hivatottak, hogy elősegítsék az európai ipar átalakulásának előmozdítását, a versenyképesség és reziliencia megtartása mellett.

A fenti célok megvalósítását az is segíti, ha olyan befektetési stratégia születik, ami előnyben részesíti azokat az iparágakat, melyek összhangban tudnak működni az ország természeti erőforrásaival, illetve igazodnak annak energiatermelő kapacitásaihoz. Fontos figyelembe venni azt is, hogy még akkor is, ha egy adott természeti erőforrás jelenleg még bőségesen rendelkezésre áll (mint például az egyre növekvő értékű felszíni és felszín alatti vízkészletek), nem jelenti azt, hogy ez a jövőben is feltétlenül így lesz. A klímaváltozás kiszámíthatatlan hatásai miatt nem megfelelő felhasználás mellett, hosszabb távon ezek is kifogyhatnak. Ezért a befektetési stratégia mellett egy átfogó programot kell indítani az ország közmű-infrastruktúrájának korszerűsítésére. A sok évvel ezelőtti viszonyokra tervezett és a realitásokhoz hozzá nem igazított kapacitások, valamint a sok helyen rossz műszaki állapot miatt jelentős kormányzati figyelem és ráfordítások nélkül a közmű-infrastruktúra komoly versenyhátránnyá nőheti ki magát.

A KÖRFORGÁSOS GAZDASÁGRA VALÓ ÁTÁLLÁS KIHÍVÁSAI

A körforgásos gazdasági modell figyelembe veszi a termékek teljes életciklusát a termékek élettartamának, újrafeldolgozhatóságának és újrahasználatosságának növelése érdekében. A modell adaptálása különösen fontos az erőforrásokban szegény régiókban, ahol a takarékoság mellett új dimenziókat nyithat a kutatás-fejlesztés, a gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés terén is.

A körforgásos gazdaság modelljében központi jelentőségű a hulladékok minél nagyobb arányú újrahasznosítása, mely környezetvédelmi megfontolások mellett jelentős pozitív gazdasági hatást is eredményezhet. Bár a kormányzat által 2023-ban bevezetett hulladék-koncessziós rendszer célja az újrahasznosítás hatékonyságának növelése volt, az alvállalkozókkal való szerződéskötési, és egyéb technikai nehézségek azt eredményezték, hogy a begyűjtött újrahasznosítható hulladék a koncesszió elindulása óta átlagosan mintegy felére esett vissza, egyes hulladéktípusok begyűjtése (pl. fém, akkumulátorok stb.) pedig akár hónapokra is szinte teljesen kiestek a rendszerből. Bár a

helyzet mostanra némi javulást mutat, de összességében a begyűjtés és újrahasznosítás jelenleg is csökkent hatékonysággal működik. A korábbiakban taglalt EPR-rendszer és termékdíj kettős alkalmazása pedig további nehézségeket generál. Javasoljuk, hogy a kormányzat készítsen átfogó elemzést a kialakult helyzetről, és a feltárt akadályok elhárítása és a hiányosságok orvoslásának érdekében szakpolitikai programban határozza meg a feladatokat. Ennek legmegfelelőbb módja feltehetőleg az volna, hogy a jelenlegi koncessziós hulladékgazdálkodási rendszert hatékonyabbá tevő szabályozás szülessen, elkerülendő az újabb rendszerszintű átalakításokat.

ALTERNATÍV ÚJRAHASZNOSÍTÁSI MEGOLDÁSOK ÉS A FENNTARTHATÓ VEGYIANYAG STRATÉGIA JELENTŐSÉGE

A mechanikus újrahasznosítás már jól bevált technológia, azonban hatékonysága korlátokba ütközik. Ezért az uniós jogszabályokban megfogalmazott célok eléréséhez más innovatív technológiákra is szükség lesz, mint amilyen a kémiai újrahasznosítás is. Az új technológiák elterjedéséhez szükség van egy versenyképes jogszabályi keretre, amely nyitott a különböző technológiákra (technology openness) és segíti azok elterjedését – például az újrahasznosított tartalom számítása esetében (l. tömegmérleg-megközelítés – mass balance approach). A Fenntartható Vegyianyag Stratégiát (Chemical Strategy for Sustainability – CSS) össze kell hangolni a hulladék státusz megszűnésének kritériumaival is, mivel egyes problémát okozó anyagok nem illeszthetők össze a körforgásos gazdaság modelljével. Ezek esetében technológiai elemzést kell végezni, hogy felhasználásuknak van-e reális alternatívája. Ezen folyamatok elindításához ösztönzőkre és átgondolt szabályozási változtatásokra van szükség, hogy a későbbiekben piaci alapon is megtérülővé váljanak.

A Fenntartható Vegyianyag Stratégia 2020 októberében jelent meg. A paradigmaváltást jelentő csomag egyik fő eleme, hogy elmozdul a tudományos alapú kockázatkezeléstől a fogyasztói és professzionális alkalmazásokban bizonyos veszélyességi címkékkel ellátott anyagok általános tilalma felé, valamint bevezeti a CLP-jogszabályok szerinti új veszélyességi osztályokat.

Az iparnak szüksége van egy átmeneti útra, amely reális tervet nyújt a CSS céljainak megvalósításához. Fel kell mérni, hogy a kockázatalapú megközelítésről a veszélyalapú megközelítésre való áttérés milyen hatással lehet a fogyasztók és a hivatásos felhasználók (professional users) mindennapi életére, illetve hogyan fog kinézni ez a megközelítés a gyakorlatban. A GRA (General Risk Approach) alkalmazása, az anyagok és keverékek osztályozásáról, címkézéséről és csomagolásáról szóló CLP rendelet, valamint a vegyianyagok regisztrálásáról, értékeléséről, engedélyezéséről és korlátozásáról szóló REACH rendelet módosításai várhatóan korlátozzák majd a termékek gyártását és felhasználását, illetve növelik azok előállítási költségeit. Ez összességében jelentős és potenciálisan negatív hatást fejthet ki az uniós tagállamok vegyianyag-piacának fejlődésére és versenyképességére.

A vegyiparnak az átalakuláshoz pénzügyi eszközökre és elegendő időkeretre van szüksége, világos és előrelátható megvalósítási pályával, továbbá piacot kell teremtenie a tiszta technológiák és termékek számára, hogy elérje az EU fenntarthatósági céljait és kezdeményezéseit. A vegyipar a jövőbeni fenntarthatósági innovációk sarokköve, a további támogatás elengedhetetlen ahhoz, hogy lehetővé tegyünk és felgyorsítsuk a fenntarthatósági célok elérését és az uniós vállalkozások versenyképességének fenntartását. Az Európai Bizottság 2023-ban kidolgozta az ún. „Transition Pathway” dokumentumot, mely lefekteti a vegyipar számára a zöld és digitális átmenethez szükséges főbb pontokat. Szükséges, hogy egy ilyen dokumentum nemzeti szinten is létrejöjjön, figyelembe véve a magyar vegyipari cégek szempontjait.

ENERGIATERMELÉS, ALTERNATÍV ENERGIAFORRÁSOK

A fotovoltaikus erőművek és a szélturbinák kibocsátása a technológia adottságai és Magyarország földrajzi jellemzői miatt nem jól tervezhető. Úgy véljük, hogy a stabil szolgáltatás biztosítására a nukleáris, az ingadozások kiküszöbölésére pedig a gázüzemű erőművekre a későbbiekben is szükség lesz, azonban ezek mellett jelentős K+F+I forrásokra lenne szükség az energiatárolási technológiák előremutató fejlesztése érdekében. Az olyan alternatív energiahordozók területén, mint például a hidrogén vagy a széndioxid-leválasztás és -tárolás (Carbon Capture and Storage - CCS) megoldásoknál, ahol még nem alakult ki érdemi piac, ott az államnak támogatnia szükséges az erre irányuló beruházásokat, többek között megfelelő jogszabályi keretrendszerrel is. Az energiastratégia érvényesítése során fontos, hogy a kormányzat a szigorúan gazdasági szempontok mellett mérlegelje a tágabb geopolitikai környezet realitásait és vegye figyelembe, hogy a kivitelezői, illetve beszállítói szerződések ebben a keretrendszerben mennyire lesznek fenntarthatók.

Megfontolandó volna a jelenleg centralizáltan működő energiahálózat bizonyos fokú decentralizálása, melyet pl. a háztartási méretű kiserőművek (HMKE) támogatásával, valamint az energiaközösségek működését érdemben lehetővé tevő jogszabályi keretek megteremtésével és azok megalakulásának előmozdításával lehetne gyorsítani. A megújuló energiára összpontosító – elsősorban kisvárosi és vidéki – energiaközösségek „peer-to-peer” hálózatának kiépítése és fejlesztése hatékony módszer lenne a kis terhelések aggregálására. Szintén fontos a mikrogriddek széles körű elterjedése, melyek biztosítani tudják a megújuló energia maximális lokalizált felhasználását, a menetrendtartást és a hálózati problémák kiküszöbölését. A szigetszerű működésre való képesség decentralizált energiabiztonságot is jelent. Az on-site (helyben telepített) és off-site vállalati PPA-k (áramvásárlási szerződések) fontos szerepet játszhatnak a megújuló energia használatának elősegítésében és a finanszírozás megteremtésében, és ezek népszerűsítése is jó cél lehet az állam számára. Jelenleg elmondható, hogy ezen megoldások elterjedéséhez fontos jogszabályi feltételek hiányoznak, illetve a lakossági megoldások esetében külön hátráltató tényező, hogy a felhasználók automatikusan kikerülnek a rezsicsökkentésre jogosultak köréből. Magyarországon irreálisan magasak

az energetikai területeket terhelő adók, amelyeket érdemben kellene csökkenteni ahhoz, hogy az energetikai beruházások megtérülése kedvezőbb legyen (pl. ilyen a Robin-Hood adó, illetve a közcélú elektromos hálózat használata esetén a rendszerhasználati díj). Fontos, hogy ezeket az innovatív, energiatartósságot lokálisan csökkentő megoldások megvalósulásának útjában minél kevesebb szabályozási és adminisztratív akadály legyen, melyek visszafogják a beruházási kedvet.

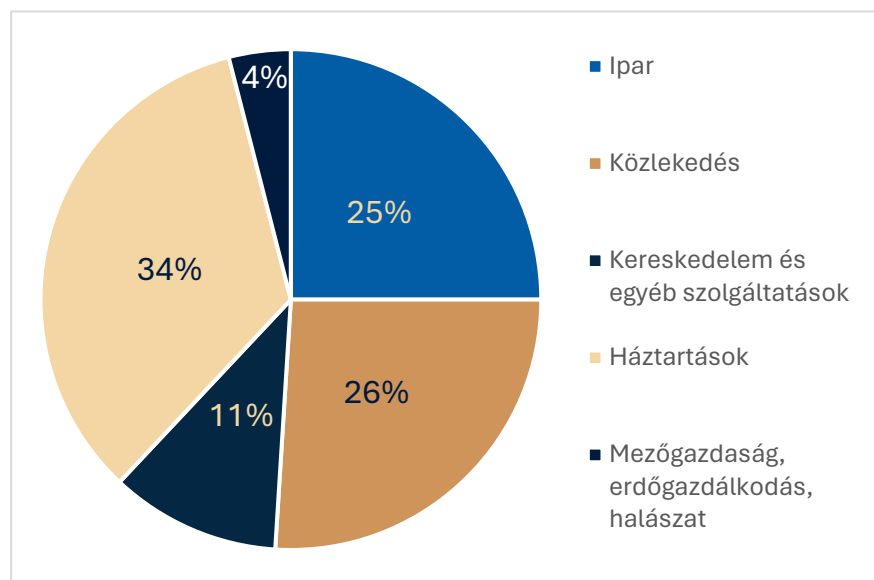
ENERGIAHATÉKONYSÁG

A magyarországi épületállomány nagy része energetikai szempontból rendkívül hatékonytalan. A helyzet különösen rossz a lakossági épületeknél, de a nagyobb beruházások esetében is távol állunk a céltól, mely szerint 2030-tól csak 100%-ban zéró kibocsátású épületek építésére kerülhet sor.

Az országos végső energiatartósság 2021-ben körülbelül 37%-a köthető a háztartások energiatartósságához. A hazai meglévő lakóépület-szektor energiatartósságának érdemi javítása céljából a lakosság számára komoly támogatást kellene elérhetővé tenni az energetikai korszerűsítések érdekében. Olyan energiatartósság növelését célzó projektekre és azok támogatására lenne szükség, amelyek hozzájárulnak Magyarország energiatartósságának csökkentéséhez és a fenntarthatóbb jövő építéséhez.

A zéró kibocsátású épületek nagyobb arányú építését jelentős mértékben hátráltatja, hogy jelenleg nincs olyan infrastrukturális és beszállítói háttér, melyre támaszkodni

lehetne, hiányoznak az innovatív, energiatartósságos technológiák, okos megoldások, amelyek csökkentik az energiatartósságot és a környezetre gyakorolt negatív hatásokat. Szintén hiányoznak azok az információs csatornák, ahol az érintettek (elsősorban a lakosság) hiteles információkhoz juthatnak az épületek energiatartósság



Ábra 15: Végső energiatartósság megoszlása. Forrás: Nemzeti energiatartósság- és klímatervezési 2023. évi felülvizsgált változata

tételével kapcsolatban. Úgy véljük, hogy ezeken a területen gyors és hatékony ösztönző lépésekre volna szükség a kormányzat részéről.

ÖSSZEĞZÉS

ÜZLETI-BEFEKTETÉSI KÖRNYEZET

1. A globális vagy európai célpontok közül válogató befektetők szemében a kelet-közép-európai régió országai viszonylag homogén csoportot alkotnak, ezért az FDI-ért folytatott versenyben kulcsfontosságú, hogy a régió országait összehasonlító döntéselőkészítő elemzésekben Magyarország előnyösebb színben tűnjön fel szomszédjainál. Ebben a szakaszban különösen nagy kockázatot jelentenek a kiugróan negatív makrogazdasági eltérések, a fontos nemzetközi szerződések hiánya, a fontos pénzügyi forrásokhoz való hozzá nem férés, illetve az ország gazdasági-politikai környezetének általános percepciója.
2. Magyarország hosszú távú versenyképességének fenntartásához elengedhetetlen a gazdaság termelékenységének jelentős növelése, illetve a gazdaságpolitika hangsúlyának eltolása a mennyiségi felől a minőségi szempontok felé. A folyamathoz szükség van a kiszámítható jogszabályi és adózási környezetre, megfelelően képzett és rendelkezésre álló humán erőforrásokra, megfelelő hatékonyságú K+F+I ökoszisztémára, a startup- és KKV-szektor versenyképességének javítására, valamint az ország infrastruktúrájának fejlesztésére. Ezek az intézkedések csak határozott kormányzati szándék mellett valósíthatók meg. A kiszámíthatóságot jelentősen növeli, ha a kormányzat a gazdaságot érintő intézkedésekről időszerű és az érintettek széles körét lefedő egyeztetést folytat.

AZ ADÓSZABÁLYOZÁS VERSENYKÉPESSÉGI MEGKÖZELÍTÉSBN

3. A magyarországi gazdasági-jogszabályi környezet egyik legnagyobb bizonytalansági tényezőjét a különadók kivetésének gyakorlata okozza, mely rendkívül diszruptívan hat akár teljes gazdasági szektorokra. A különadók csökkentik a termelékenységet, eltántoríthatnak a fejlesztésektől és az újberuházásoktól, valamint negatív szempontként jelennek meg az új befektetők kockázatelemzéseiben is. Bár a költségvetés számára a különadók gyors bevételt jelentenek, már középtávon is kimutatható negatív gazdasági hatással rendelkeznek, ezért javasoljuk, hogy a kormányzat hagyjon fel kivetésük gyakorlatával.
4. A jelenlegi adórendszer túlzottan bonyolult és bürokratikus, és ez mind az állam, mind a vállalatok oldaláról csökkent hatékonyságot eredményez. Az adónemek számának csökkentése vonzóbb befektetési környezetet is eredményezhet. Egy általános adótechnikai revízió alkalmat teremthet más bürokráciacsökkentő intézkedésekre is.

5. Az Egyesült Államok és Magyarország közötti kettős adóztatás elkerülését szolgáló egyezmény megszűnése súlyos versenyhátrányt okoz az amerikai működőtőkékért folytatott régiós versenyben, de különösen súlyosan érinti a magyar technológiai startupokat, amelyek elsődleges piaca továbbra is USA. Rendkívül kedvezőtlenül járnak azok a magyar magánszemélyek, akik részvényjuttatási programok, vagy megtakarításaik révén vannak jelen az amerikai piacokon. Az egyezmény hiánya jelentősen csökkenti az ország versenyképességét, hozzájárul a hazai leányvállalatok költségeinek növekedéséhez, és végső soron a magasan képzett munkaerő elvándorlását is okozhatja. Az amerikai törvényhozás sajátosságai miatt semmilyen hipotetikus forgatókönyv és politikai ígéret ellenére nem érdemes gyors megoldásra számítani, így a kérdés rendezését magyar oldalról az ügy mielőbbi technikai síkra való terelésével és a diplomáciai feszültségek tevőleges csökkentésével lehetne elősegíteni.

A HUMÁN TŐKÉT MEGHATÁROZÓ TÉNYEZŐK

6. Az ország jövőbeli versenyképességét és lehetőségeit alapvetően határozza meg a rendelkezésre álló humán erőforrás jellege, annak meghatározó tulajdonságai, ezért kritikusan fontos, hogy a humán erőforrást leginkább érintő két terület, az oktatás és az egészségügy megfelelő stratégiai súllyal szerepeljen a döntéshozók Magyarország jövőjéről alkotott víziójában.
7. A magyar munkaerőpiac egyszerre mutat tartós munkaerőhiányt és bizonyos fokú munkanélküliséget, mely abból fakad, hogy a munkaadók igényei és az álláskeresők képzettsége, készségei, vagy akár szándékai nem találkoznak. A munkaerőigény kielégítésére szükséges egyfelől az ország belső tartalékainak megnyitása célzott programokkal és költségvetési forrásokkal, valamint a külföldi munkavállalók foglalkoztatásának elősegítése, akikért nemzetközi verseny folyik. A megszólítható külföldi munkaerő minősége nagyban függ az egyes országok által felkínált lehetőségektől, körülményektől, ezek percepciójától és a magyarországi munkavállalás lehetőségeitől.
8. Az oktatási rendszer hatékonyságának fokmérője munkaadói szempontból az, hogy milyen mértékben tudja felkészíteni a fiatalokat a munkaerőpiaci lehetőségekre, illetve hogy a későbbiekben milyen hozzáadott értéket képviselnek a munkaerőpiacon. A gazdaság versenyképességének fenntartásához és növeléséhez elengedhetetlen a magasan képzett, modern tudással rendelkező munkaerő. A közoktatás a képzési lánc elején bemenetül szolgál mind a felsőoktatás, mind a munkaerőpiac számára, így alapvetően fontos, hogy funkcióját a legjobb hatásfokkal lássa el.
9. Motivált és szakmailag felkészült pedagógusok nélkül nem vihető sikerre az oktatási rendszer átalakítása sem. Az utánpótlás-képzésnél hangsúlyt kell

helyezni a legkiválóbb tehetségek bevonására. Ennek elősegítésére olyan kormányzati intézkedések meghozatalát szorgalmazzuk, amelyekben tükröződik a pedagógusok társadalmi-gazdasági súlyának és jelentőségének fel- és elismerése, valamint biztosított számukra a megfelelő szakmai rugalmasság. A bérfelzárkóztatás megkerülhetetlen, de nem elegendő lépés ebben a folyamatban. A megfelelő készségekkel és motivációval rendelkező oktatói állomány pályára vonzásának érdekében javasoljuk az oktatás kérdésnek kiemelését a napi politika kérdésköréből, és visszahelyezését a társadalmi minimum keretrendszerébe.

10. A népesség egészségi állapota a társadalom és gazdaság minden területére kihat, ezért a népesség egészségi állapotának javítása, valamint a krónikus betegségek kialakulásának megelőzése és korai felismerése nemzetstratégiai érdek is. A jó egészségi állapotú állampolgárok kevesebb terhet rónak az ellátórendszerre, a jó népegészségi mutatók pedig közvetlen és pozitív hatást gyakorolnak a termelékenységre és így Magyarország általános versenyképességére is. Az egészségben eltöltött évek számának növekedése kimutathatóan együtt jár a nagyobb termelékenységgel és GDP-növekedéssel, ebből kifolyólag az egészségügyi kiadásokra „költésközpont” helyett inkább a humán erőforrásokba való befektetésként érdemes tekinteni.
11. Magyarországon az elkerülhető halálozás miatti életév-veszteség mértéke a legmagasabbak között van az OECD országok között. Ez a kedvezőtlen helyezés egyaránt vonatkozik a megelőzhető halálozásra (amelynek népegészségügyi és elsődleges prevenciós beavatkozásokkal lehetne elejét venni), valamint a kezelhető halálozásra (amelyet kellő időben történő szűréssel és megfelelő kezeléssel el lehetne kerülni). Az elkerülhető halálozás különösen nagy hatással van a gazdaság egészének versenyképességére, hiszen az aktív korúak elhalálozásával komoly humán erőforrás is elvész. A magyar egészségügyi ráfordítások mind GDP, mind lakosságárányosan Európa legalacsonyabbjai közé tartoznak, ezért az egészségügyi rendszer hatékonyságának növelése mellett elengedhetetlen a ráfordítások növelése is.
12. A Covid-járvány rávilágított arra, hogy bizonyos fokú önellátásra szükség van az egészségügyben is, de ez elsősorban az alapvető higiéniai felszerelések, illetve alapvető gyógyszerek területén érhető el. A modern egészségügyben a komplex gyógyszereket és eszközöket azok sokfélesége és technológiai szükségletei miatt világszerte globális értékláncokban állítják elő, és még a legnagyobb, és gazdaságilag legerősebb országok részéről sem célszerű vagy reális a teljes vertikum kizárólag belföldi előállítására. A komplex gyógyszerek és eszközök esetében az értékláncoknak a korlátozott lerövidítése is csak összeurópai viszonylatban, illetve összefogással érhető el.
13. Az egészségügyhöz kapcsolódó élettudományi vállalatokat működésük során ugyanúgy sújtják a kiszámíthatatlan jogszabályi-adózási környezetből fakadó kihívások, mint más szektorok szereplőit, de a szektor sajátosságaiból fakadóan

nagyon korlátozott lehetőségeik vannak a negatív tényezők kompenzálására. Romló jövedelmezőségük kihatással van nemcsak az általuk forgalmazott termékek elérhetőségére, hanem a kutatás-fejlesztést érintő tevékenységükre és egyéb beruházási hajlandóságukra is. Az ellátásbiztonság megőrzése szükségessé teszi olyan árkövetési mechanizmusok bevezetését, amelyek ellensúlyozzák a negatív gazdasági folyamatokból, az alapanyag- és energiaárak növekedéséből, valamint a szállítványozási költségek emelkedéséből fakadó, a tagvállalataink üzleti-működési környezetére rendkívül káros hatásokat.

14. A magánegészségügy, bár nem jelenti a közellátás alternatíváját, de tehermentesíti azt, illetve hiánypótló szolgáltatásokat is nyújt. Az állami- és a magánegészségügyi rendszer tudatos, tervezett együttműködési kereteinek kialakítása jelentősen enyhíthet a jelenlegi rendszerszintű problémák nagy részén. Magyarországon az összes egészségügyi kiadás negyede tisztán „zsebből” történik, szükséges volna ezért egy fenntartható, választékbővítő, vegyes finanszírozású szolgáltatás megteremtése, mely a jelenleg tisztán magánfinanszírozásban működő szolgáltatókra épít. Ez a modell a köz- és a magánfinanszírozás merev szétválasztása és szembeállítás helyett az együttélést teremtené meg, és úgy lenne képes segíteni a szolgáltatási piac fejlődését, hogy közben nem csökkenti a rendszerben a szolidaritást.

AZ OKOS NÖVEKEDÉS FELTÉTELEI

15. A digitalizáció alapvetően határozza meg társadalmunkat és gazdaságunkat. Az új működési rendszerre való átállás egyik oldalról kiutat kínálhat a közepes jövedelmi csapdából, és katalizálhatja a magasabb hozzáadott értékű gazdaság irányába való elmozdulást, ugyanakkor a digitalizációs időablak elmulasztása a már elért gazdasági eredményeket veszélyeztetheti. A versenyképesség növeléséhez elengedhetetlen egy modern adatgazdaság kialakítása, valamint az arra épülő döntéshozatali gyakorlat megteremtése. A nemzeti adatvagyon jelentős gazdasági és K+F+I potenciált hordoz, ezért fontosnak tartjuk, hogy ez (megfelelő adatvédelmi feltételek mellett) a gazdasági szereplők számára is hozzáférhető legyen.
16. Az innovációs ökoszisztéma egyik kulcsfontosságú eleme a vállalatok és egyetemek közötti együttműködések rendszere. A hatékonyság növeléséhez fontos volna egy olyan egységes, könnyen hozzáférhető intézményi keretrendszer kialakítása, mely – megfelelően projektorientált szemlélet mellett – segíti az üzleti szereplőket az adott felsőoktatási intézmény szolgáltatásainak feltérképezésében és igénybevételeiben. Stratégiai szinten is érdemes volna átgondolni, hogy a felsőoktatási intézmények sikeressége milyen kritériumok alapján kerüljön értékelésre, mivel az egyetemi oktatók kapacitásai sokszor elaprózódnak az előírt oktatási tevékenység, a vállalatok innovációs

projektmunkái, valamint az alap kutatási tevékenység között. Ehhez nyújthatna segítséget egy évente frissített országos egyetemi kompetencia térkép.

17. Kritikusan fontos, hogy a magyar felsőoktatási intézmények akadálytalanul vehessenek részt az uniós és más nemzetközi kutatói és hallgatói programokban, mivel bármilyen nivós tudományos és képzési tevékenység csak nemzetközi hálózatokba ágyazva képzelhető el. Amennyiben a hazai, alapítványi fenntartású intézmények elszigeteltsége állandósul, úgy várható, hogy fokozatosan veszíteni fognak versenyképességükből, és még nehezebben fogják tudni megtartani a magas szakmai tudással és presztízzsel rendelkező szakembereket is.
18. A gazdaság fokozatos zöld átmenetére feltétlenül szükség van, de az csak akkor mehet végbe, ha a gazdasági változások nem rónak aránytalanul nagy terhet a társadalomra, és nem rontják az uniós vállalkozások versenyképességét. Az átmenethez szükséges jelentős tőkeigényű és magas kockázatú beruházások veszélyeztethetik az ipari szereplők gazdaságos működését, és ezáltal az európai ipari kapacitások versenyképességét az amerikai és ázsiai importtal szemben. A vállalatok ösztönzése és az átállás költségének mérséklése – az uniós versenyjogi szabályok megtartása mellett – gyorsíthatná az uniós célok elérését, és elősegíthetné beruházások Unió és Magyarországon belüli megvalósulását.
19. A klímaváltozás kiszámíthatatlan hatásai miatt a még bőségesen rendelkezésre álló természeti erőforrásokat is védeni szükséges. Ezért az ország erőforrásait figyelembe vevő befektetési stratégia mellett átfogó programot kell indítani az ország közmű-infrastruktúrájának korszerűsítésére, és a rossz műszaki állapotának javítására.
20. A körforgásos gazdaság modelljében központi jelentőségű a hulladékok minél nagyobb arányú újrahasznosítása, mely környezetvédelmi megfontolások mellett jelentős pozitív gazdasági hatást is eredményezhet. Bár a 2023-ban bevezetett hulladék-koncessziós rendszer célja az újrahasznosítás hatékonyságának növelése volt, a szerződéskötési és egyéb technikai nehézségek továbbra is jelentősen rontják a rendszer határfokát. Javasoljuk, hogy a kormányzat készítsen átfogó elemzést a kialakult helyzetről, és a feltárt akadályok elhárítása és a hiányosságok orvoslásának érdekében szakpolitikai programban határozza meg a feladatokat. Ennek legmegfelelőbb módja feltehetőleg az volna, hogy a jelenlegi koncessziós hulladékgazdálkodási rendszert hatékonyabbá tevő szabályozás szülessen, elkerülendő az újabb rendszerszintű átalakításokat.
21. A nap- és szélerőművek kibocsátása a technológia adottságai és Magyarország földrajzi jellemzői miatt nem jól tervezhető, ezért a stabil szolgáltatás biztosítására a nukleáris- és gázüzemű erőművek mellett jelentős K+F+I forrásokra és megfelelő jogszabályi keretrendszerre lenne szükség az energiatárolási technológiák előremutató fejlesztése érdekében. Az energiasztratégia érvényesítése során fontos, hogy a kormányzat a szigorúan gazdasági szempontok mellett mérlegelje a tágabb geopolitikai környezet

realitásait és vegye figyelembe, hogy a kivitelezői, illetve beszállítói szerződések ebben a keretrendszerben mennyire lesznek fenntarthatók. Megfontolandó a jelenleg centralizáltan működő energiahálózat bizonyos fokú decentralizálása a háztartási méretű kiserőművek támogatásával, valamint az energiaközösségek működését érdemben lehetővé tevő jogszabályi keretek megteremtésével is.

22. A magyarországi épületállomány nagy része energetikai szempontból rendkívül nem hatékony, különösen a lakossági épületeknél, mely csak hathatós kormányzati programokkal javítható érdemben. Olyan energiahatékonyság növelését célzó projektekre és azok támogatására lenne szükség, amelyek hozzájárulnak Magyarország energiatartósságának csökkentéséhez és a fenntarthatóbb jövő építéséhez. A zéró kibocsátású épületek nagyobb arányú építését jelentős mértékben hátráltatja, hogy jelenleg nincs olyan infrastrukturális és beszállítói háttér, melyre támaszkodni lehetne, hiányoznak az innovatív, energiahatékony technológiák, okos megoldások, amelyek csökkentik az energiafelhasználást és a környezetre gyakorolt negatív hatásokat. Szintén hiányoznak azok az információs csatornák, ahol az érintettek (elsősorban a lakosság) hiteles információkhoz juthatnak az épületek energiahatékonnyá tételével kapcsolatban. Úgy véljük, hogy ezeken a területen gyors és hatékony ösztönző lépésekre volna szükség a kormányzat részéről.